

Evanjelická Bratislava

5
2023
December

Ročník 50

Evanjelická Bratislava č. 5/2023 – december, ročník 50

Oľga Adamkovičová-Semková:	Na prahu Vianoc	1
Martin Šefranko: - - - - -	Advent je pozvaním, aby naša viera hlboko zapustila korene	2
- - - - -	Legenda o silákovi Krištofovi	5
- - - - -	Si Boh, ktorý je s nami	8
Ján Palanský: - - - - -	Máme šikovné ruky, dobrú prácu, bystrú hlavu – ale od koho sme to dostali?	9
Ondrej Majling: - - - - -	Prorok Mojžiš (1. časť seriálu Postavy z vitráží v Novom kostole)	13
Marta Stachová, Ľubo Stacho:	Milan Michal Harminc	15
Martin Šefranko: - - - - -	Evanjelista Lukáš (2. časť seriálu Postavy z vitráží v Novom kostole)	21
Mária Šebestová: - - - - -	Chanuka	25
Oľga Adamkovičová-Semková:	Silvester – nový rok	27
Rastislav Synak: - - - - -	Ako som putoval do Santiaga de Compostela...	28
Eva Tkáčiková: - - - - -	Michal Institoris Mošovský – nedocenená osobnosť bratislavských evanjelikov v 18. storočí	33
Stanislav Moravec: - - - - -	Prosím, derte kolená na modlitbách za mladú generáciu	36
Viola Fronková: - - - - -	Misijné stredisko (v Matejkovej) – Ukrajinci a evanjelium	42
Martin Šefranko: - - - - -	Kresťanské symboly v Novom kostole (ich význam)	46
Dva texty z archívu: - - - - -	Náš zborový dom	52
- - - - -	Posviacka nášho zborového domu	53
Martin Kováč: - - - - -	Za Ing. Jozefom Míňaričom (1970 – 2023)	55
Kniha do vašej pozornosti: - -	Lidia Czyż: Silnejšia ako smrť	56
- - - - -	Knižkupectvo Jonatán	57
- - - - -	Fotoreport	57

Evanjelická Bratislava

Periodicita: občasník

Údaje o vydavateľovi:

Názov: Cirkevný zbor ECAV na Slovensku

Bratislava Legionárska

Sídlo: Legionárska 4, 811 07 Bratislava, IČO 42267145

Korešpondenčná adresa:

Legionárska 4, 811 07 Bratislava;

legionarska.ba@gmail.com

Tel.: 02/555 711 95

www.legionarska.sk

Dátum vydania: 17. december 2023

č. 5/2023; ročník 50

Cena výtlačku: nepredajné

Evidenčné číslo: EV 4391/11

ISSN 1338-7936

Redakčná rada: Jozef Budaj, Jozef Kováč,

Ondrej Majling, Viera Macháčková,

Mária Šebestová, Matej Trepáč,

Martin Šefranko – zodpovedný redaktor

Jazyková korektúra: Vladimíra Vrajová

Grafický dizajn: Karol Prudil

Tlač: TYPIN – polygrafické služby

Foto na obálke: Matej Šefranko, Adventný veniec

Na prahu Vianoc

Veriť či neveriť
Sú len dve možnosti
Niet žiadnej strednej cesty
Pokľaknúť k jasličkám
 či iba sadnúť si
 k bohatému stolu
Zahorieť v srdci
 úžasnou radosťou
 či iba z darčiekov
 tešiť sa spolu
Vzniest sa raz k výšinám
 alebo zostať – dolu
A potom pred súdom
 spoznať svoje viny
Rozmýšľaj človeče
 kým máš čas!
Odteraz môžeš byť iný

Sú len dve možnosti
V pokore alebo v pýche
 prijať ten vianočný Dar
Za hviezdou žiarivou
 ísť ku Betlehemu
alebo kráčať len
 po svojich cestách
Chrbtom sa otočiť k Nemu

Dnes ešte je ten čas
Môžeš si slobodne
 vybrať svoju cestu
Začiatok nádeje
 alebo koniec zlý
Len srdcom rozmýšľaj
Dobre sa rozhodni

Olga Adamkovičová-Semková
poetka, učiteľka na dôchodku,
niekdajšia dlhoročná dirigentka
prešovského evanjelického spevokolu
(Báseň je prevzatá z jej zbierky
HORE POZERÁM, vyd.
L. Cuper, Prešov 2021)

Advent je pozvaním, aby naša viera hlboko zapustila korene

Trojaký príchod

Slovo „advent“ (z latinského *adventus*) znamená **príchod**. Označuje príchod Ježiša Krista.

Advent je prípravným obdobím na príchod Pána Ježiša Krista. Má štyri nedele. Symbolicky predstavujú 4000 rokov čakania na Spasiteľa (Ježiša) od vyhnaní prvých ľudí (Adama a Evy) z raja – teda 4000 rokov do narodenia Ježiša Krista, počas ktorých ľudstvo kráčalo v duchovnej tme. Keď hovoríme o advente (príchode), máme na mysli trojaký Kristov príchod:

- 1) príchod, ktorý sa už udial, keď sa Pán Ježiš v chudobe narodil ako bezmocné dieťa v maštálke v Betleheme a keď Ho videlo len niekoľko ľudí;
- 2) príchod, ktorý ešte len nastane, keď Pán Ježiš príde v sláve ako mocný Pán (Vládca) a Sudca sveta a všetci pred Ním pokľaknú (Filipským 2, 8 – 11);
- 3) príchod, ktorý sa deje teraz, keď k nám Pán Ježiš prichádza so svojou milosťou a odpustením – a to:
 - v zvestovanom Božom slove (v kázaní a vyučovaní Božieho slova),
 - vo viditeľnom Božom slove (sviatostiach: krste a Večeri Pánovej).

Začiatok cirkevného roka, príchod pravého svetla

Obdobím Adventu sa v cirkvi začína nový cirkevný rok, jeho slávnostná polovica. Cirkevný rok tvoria všetky nedele a sviatky.

24. december (Štedrý večer) je záverom adventu a prechodom k Vianociam. V prvej časti štedrovečerných Služieb Božích spievame adventné, v druhej časti vianočné piesne.

25. december (Prvá slávnosť vianočná) je deň, keď si pripomínáme narodenie Pána Ježiša. Presný dátum Ježišovho narodenia síce nie je známy, avšak fakt, že Ježiš žil, rešpektujú aj ateistickí historici. Pohania v Ríme slávili sviatok nepremožiteľného boha slnka, ktorý pripadal na zimný slnovrat, 25. decembra. V tento deň v r. 336 cirkev múdro začala svätiť sviatok narodenia Pána Ježiša. Pohanský sviatok nahradila kresťanským obsahom.

Takto mohol vyzerat adventný veniec, ktorý urobil J. H. Wichern chudobným deťom. Advent každý rok končí 24. 12., no každý rok nezačína v rovnaký deň. Počet sviec na „všedné“ dni mohol byť preto rôzny.

Kresťania tým vyznávali, že nie boh nepremožiteľného slnka (ktorého oslavovanie nariadil cisár Aurelius v r. 274), ale Pán Ježiš Kristus je pravým slnkom a svetlom sveta prinášajúcim spásu. Svedčia o tom viaceré texty Biblie, napr. Lukáš 1, 78; Ján 8, 12; 1, 9; Lukáš 1, 78; Izaiáš 9, 1 – 6).

26. december (Druhá slávnosť vianočná) je pamiatkou diakona Štefana, prvého mučeníka kresťanskej cirkvi.

Adventný veniec – jeho história a význam

K predvianočným symbolom patrí adventný veniec.

Má štyri sviece, ktoré sa postupne zapalujú počas štyroch adventných nediel. Každý týždeň svetla pribúda, až kým zažiarí Kristus, *svetlo sveta* (Ján 8, 12).

V nemeckom meste Hamburg založil evanjelický farár Johann Hinrich Wichern „Drsný dom“. V ňom sa staral o chudobné deti, ich vzdelanie a duchovný život. Deti sa ho nedočkavo pýtali, kedy už budú Vianoce. Začiatkom adventu r. 1839 Wichern položil na drevené koleso 23 sviec: štyri veľké biele a devätnásť malých červených. Postupne zapaloval vo všedný deň červenú sviecu, v nedeľu rozsvietil veľkú bielu sviečku a postupne ďalšie. Zvyk sa v Nemecku ujal a postupne sa preniesol i do ďalších krajín v podobe

adventného venca so štyrmi sviecami, aký poznáme v súčasnosti. Kruh, na ktorom sú umiestnené sviece, predstavuje večnosť Božej vlády a nekonečnosť Božej lásky. Kruh nemá žiadne strany – Božia láska je rovnaká pre všetkých, nikomu nenadržiava.

Prečo zelený veniec?

V Zjavení Jána (3, 11b) Pán Ježiš vraví: „Drž to, čo máš, aby ti nikto nevzal veniec!“ Mieni veniec pre víťazov, ktorý Biblia viac rás spomína.

V staroveku vavrínovým (zeleným) vencom ozdobovali hlavy:

- športovcov, ktorí zvíťazili,

- kráľov a vojvodcov po ich návrate z víťazného boja. (Niektorí panovníci si sebavedomo nasadili veniec zo zlata – z neho sa časom vyvinula kráľovská koruna.)

V Zjavení Jána 2, 10b, Biblia hovorí o „*venci*“ („*korune*“) „*života*“. Mieni víťazný vstup Božích detí (kresťanov) do neba. Ako víťazi doň vojdú tí, ktorí srdcom patria Kristovi. Víťazstvo nad hriechom, smrťou a diablom im vydobyl Pán Ježiš. Keď znovu príde na konci svetových dejín, aby súdil živých i mŕtvych, dá všetkým, ktorí Mu srdcom patria, účasť na svojom víťazstve. Znamením toho je veniec života.

Popri symbole radosti z blížiacich sa Vianoc je Adventný veniec aj symbolom nádeje na nebo. Pri pohreboch preto kladieme na hroby vence ako znamenie nádeje (víťazného) vzkriesenia a večnej radosti s Kristom. Ak viera v Krista chýba, potom je veniec na hrobe iba prázdny symbol.

Je dôležité nielen dobre začať, ale aj zotrvať vo viere

Poklad, ktorý máme ako Božie deti, je nekonečne vzácnejší ako všetky poklady sveta. Pán Ježiš nás nabáda: „Drž to, čo máš!“ – Zotrvaj vo viere, nezaobchádzaj s ňou ľahkovážne, aby si o tento poklad neprišiel!

Slovami: „*Bďte!*“ (Matúš 24, 42) a: „*Majte bedrá opášané a sviece horiace*“ (Lukáš 12, 35), hovorí Pán Ježiš: Zotrvajte vo viere.

V podobenstve o desiatich družičkách (Matúš 25, 1 – 13) duchovnú bdelosť predstavuje rezervný olej do lúčp, ktorý si zobrali v nádobách.

V podobenstve o rozsievачovi a štvorakej pôde bol problém so zrnami,

ktoré padli do skalnatej pôdy, kde síce rýchlo vzišli, ale keďže nemali hlbokú zeme, nezakorenili sa pevne a spálilo ich slnko. Iba zrníčka, ktoré mali hlboké korene, priniesli úrodu (Matúš 13, 5 a 8).

Má zásadný význam, aby naša viera mala hlboké korene, aby keď prídu aj ťažké situácie, sme v nich obstáli a vieru zachovali (2. Timoteovi 4, 7).

Ako je možné vytrvať vo viere – zachovať ju až do konca?

Jedine tak, že zotrváme v spojení s Pánom Ježišom, teda

- budeme sa s Ním zhovárať v modlitbách,
- denne sa dôverou odovzdáme Pánovi – aby nás viedol a posilňoval vo viere,
- budeme čítať Bibliu, počúvať Božie slovo, aby sa nám stalo každodenným duchovným chlebom,
- nebudeme opúšťať Služby Božie, spoločenstvo kresťanov (Židom 10, 25), kde sa navzájom povzbudzujeme, modlíme a čerpáme silu k poslušnosti Bohu i k láske a službe ľuďom podľa Kristovho príkladu.

Martin Šefranko

zborový farár

Legenda o silákovi Krištofovi

V legende vidíme siláka, obra Krištofa, ako sa prehýba a ťažko dýcha pod ťarchou malého Dieťaťa, ktoré nesie.

Kto to bol Krištof? Bol to vraj silák, obor, ktorý lámal železo a ako prievozník na celkom malej lodičke dokázal vzdorovať aj najprudšej búrke. Veľmi si zakladal na svojom siláctve.

Keď zúrila búrka, hrdo volával: „Duj vietor, vyčíňaj búrka, aj tak ma nepremôžeš.“ A hravo riadil lodičku. Ale raz v noci, keď už spal, počas prudkej búrky počul klopanie na svoje dvere. Vstal a beží sa pozrieť von, kto ho v tejto psote hľadá, ale nikoho nevidí. Zato počuje z hukotu búrky ako by hlas malého Dieťaťa. Počúva a naozaj je to hlas Dieťaťa. Kde sa tu vzalo a kde je? „Prievozník, prievozník, či ma nepočuješ?“, tak volá na neho

Albrecht Dürer: Krištof
(Der heilige Christophorus), 1521

Obor sa rozosmial. „Prečo by som Ťa nemohol preniesť? Veď si ľahké a nežné ako motýlik.“

Dieťa mu hovorí: „Ale Krištof, búrka neustále dobiedza, naozaj sa nebojíš?“

Krištof smejúc sa odpovedal: „Dieťa, to nepoznáš starého siláka Krištofa. Ten sa nikdy nebál, ani pekla sa nebojí.“ A ochotne berie Dieťa na svoje bedrá, aby sa vydal na spiatočnú cestu. Ale čo to? Zdá sa mu, akoby Dieťa čím ďalej, tým viac naberalo na váhe. Ba o chvíľu spoznáva, že počas svojho života nič také ťažké neniesol.

„Dieťaťko, Dieťaťko, prečo si také ťažké?“

„Ako by som nebolo,“ vravelo dieťa, „veď nesiem hriechy celého sveta!“ Ale Krištof nechápe tie slová a znovu sa namáha, aby Dieťa preniesol. A ťažko dýcha, nohy pod ním klesajú, sily ho opúšťajú a on sa znovu pýta: „Dieťaťko, prečo si také ťažké?“

„Ako by som nebolo, veď nesiem tvoje hriechy a je ich nesmierne mnoho, je medzi nimi tvoja pýcha, tvoja domýšľavosť a tvoja nevera!“ A obor už

detský hlások a on spoznáva, že to volanie prichádza z náprotivného brehu. „Prievozník vstávaj a pomôž mi!“, tak znie neustále úpenlivé volanie. Prievozník beží k brehu, chce odviazať loďku, ale loďky tam niet, odplávala preč. Čo robiť? Uchopil brezu vedľa rieky, celou svojou silou ju vytrhol zo zeme a v okamihu držal v ruke mohutný kyjak. Podopierajúc sa oň bojuje s divokou riekou, až sa šťastne prebrodil na druhý breh. Tu zbadal na veľkom balvane sediace malé Dieťaťko v bielej košielke.

„Tak dlho na teba čakám, môžeš ma preniesť na druhý breh?“ vravelo Dieťaťko.

chápe, spoznáva, že nesie na svojich bedrách Dieta – Ježiša! A v tom poznání klesá po prvý raz pod ťažobou svojich vlastných hriechov, a zdá sa mu, že je navždy stratený. A Dietatko sa k nemu, na smrť unavenému, skláňa, dotýka sa ho a šepká mu do ucha: „Blahoslavený je ten, komu sú odpustené neprávosti a jeho hriech je prikrytý. Lebo na to prišlo dieta, Ježiš, na svet, aby vzalo hriechy sveta na seba!“ Obor sa prebúdza a ešte počuje slová: „Môj si ty, lebo si ma poznal v ťažkom boji!“

Milá sestra, milý brat, ako sa ti páči tá stará legenda? Isteže, je krásna. Ukazuje na Krista, ktorý sníma hriechy sveta. Je to len legenda, nábožen-ská myšlienka. Ale je v nej mnoho pravdy. To, čo zažil obor Krištof, zažili mnohí z nás. Ešte aj dnes z toho, kto pod ťažobou hriechu klesá, sníma Je-žiš jeho hriechy, áno, On sníma hriechy sveta.

Jedna stará povest' hovorí, že keď praotec Adam umieral, kázal svojmu synovi Šétovi ísť k bráne raja a prosiť o ratolesť zo stromu života, aby nezomrel. Šét odpovedal: „Otče, ja nepoznám cestu.“ Adam na to: „Ach, milý synu, ty ju nájdeš. Ak pôjdeš cez Hebron na východ, nájdeš tam stopy po mojich šľapajach a šľapajach tvojej matky, ktoré sme urobili pri úteku z raja. Naše šľapaje uschli, takže ich žiadny dážď nezmyje a žiadna tráva na nich nerastie. Len choď po nich a prídeš k bráne Édenu.“

Táto povest' nám chce naznačiť, že Adam nemohol zabudnúť na raj a stále po ňom túžil. Ani celé ľudstvo nemohlo zabudnúť na stratený raj, na stratenú nevinnosť, blaženosť a pokoj Boží. Avšak Boh v tomto temne zasvietil svetlo nádeje, ktoré bolo zažaté už tým zaslúbením daným našim prarodičom v raji, že semä ženy zničí hada — diabla. A svetlo nádeje bolo zosilňované mnohými proroctvami a zaslúbeniami, dávanými vyvolenému ľudu. Jeho pôsobením v ľude rástla túžba po víťaznom semene ženy, po Spasiteľovi, ktorý by vykúpil ľud; ale nielen v ľude vyvolenom sa zmáhala tá túžba, ale aj v pohanských národoch nemajúcich zákon (R 2, 14). Čím viac sa však blížil čas naplnenia Božieho sľubu, tým viac plnilo srdcia zbožných radostné očakávanie, ako to bolo u Simeona, prorokyne Anny a mnohých iných. A nakoniec prišlo k očakávanému naplneniu, keď zaznelo slovo: „Priblížilo sa kráľovstvo nebeské!“

Na prvé Vianoce sa priblížilo kráľovstvo Božie na zem narodením Syna Božieho, ktorý ho založil svojím životom i učením, svojím utrpením i smrťou. Kráľovstvo Božie prichádza i k nám, zvlášť v tento vianočný čas. Neodopierajme si jeho príchod, ale prosme nebeského Otca, aby nám dával svojho Svätého Ducha, aby sme Jeho svätému slovu skrze milosť verili a pobožne živí boli, tu časne a tam potom večne. Potom bude Ten v Betleheme narodený Syn Boží v nás žiť, potom bude kráľovstvo Božie v nás a medzi nami!

Prevzaté z: <https://e-anjeli.sk/archiv/35899> (redakčne upravené)

Si Boh, ktorý je s nami

**„Ajhla, panna počne a porodí syna a dajú Mu meno Emanuel;
to v preklade znamená: Boh s nami.“ (Matúš 1, 23)**

Pane, prorockv sa naplnili a Slovo sa stalo telom. Pre nás to už nie je Tvoj sľub, že príde Mesiáš. Ty si v plnosti času prišiel. Si Boh, ktorý je s nami. Predkovia nám zanechali sviatky, ktoré nám to každoročne zdôrazňujú. Len my sa niekedy správame, ako keby si tu nebol, ako keby všetko malo byť len budúcnosťou, o ktorej sa možno dá aj pochybovať. Ako keby minulosť i prítomnosť neboli Tvoje. S nami v našich radoostiach, s nami v našich trápeniach, s nami v našom živote, s nami v našej smrti. Preto sa nemusíme báť. Naplň naše prežívané dni silou svojho Svätého Ducha, aby sme aj my dokázali byť s Tebou a aby sme neprehliadli to, že ak si splnil prorockv, ktoré kedysi v našej minulosti boli pre tých pred nami budúcnosťou, naplnia sa aj Tvoje zaslúbenia, ktoré hovoria o našej budúcnosti. Tie o vzkriesení, o večnom živote, o pripravených príbytkoch pre nás, o tom, že budeš s nami vždy. To je milosť, z ktorej nechceme vypadnúť svojou nedôverou a malovernosťou. Dopraj nám s Tebou prebývať teraz i potom. Ďakujeme za toto svetlo do našich dní.

Z knihy modlitieb Keď chýbajú slová
(vyd. Transcius, Liptovský Mikuláš 2009)

Máme šikovné ruky, dobrú prácu, bystrú hlavu – ale od koho sme to dostali?

V našom cirkevnom zbore na Legionárskej máme radosť zo všetkých aktívnych členov. Ved' o nich platí, že sú Božími spolupracovníkmi, Božou rolou a Božou stavbou (1. Koríntským 3, 9).

Predstavujeme Vám Jána Palanského.

V zbore je aktívny na biblických hodinách a iných podujatiach. Je najnovším členom nášho presbyterstva. Výdatnú podporu má vo svojej manželke Mirke.

1. Milý Janko, odkiaľ pochádzaš (región, rodina, cirkevný zbor)?

Vyrastal som v Nových Košariskách, čo je časť Dunajskej Lužnej. Po tom, ako som sa oženil, sme vyše desať rokov bývali v Šamoríne. Na oboch miestach som bol členom miestnych cirkevných zborov.

2. Kde pracuješ a čo robíš vo voľnom čase – aké sú Tvoje záľuby?

Pracujem v Telekome, kde sa po technickej stránke starám o príjem a spracovanie televíznych kanálov. Čo sa týka záľub, mám rád turistiku, cyklistiku, plávanie. Všetko na rekreačnej úrovni. Veľa času trávim aj pri počítači.

3. Aká bola Tvoja cesta viery – kto Ťa na nej inšpiroval, kladne ovplyvnil?

Moja viera sa budovala postupne. Spätne vnímam, že Pán Boh opakovane vytrvalo prichádzal klopať na dvere môjho srdca. Pamätám si niekoľko silnejších momentov. Vyrastal som v rodine, kde kresťanstvo bolo len „papierové“, teda rodičia nemajú živú vieru. Vzhľadom na konfesijné rozdiely, sa rodičia rozhodli, že nás ani nedajú pokrstiť. Prvýkrát som to klopanie započul, keď mi staršia sestra hovorila, čo počula na hodine náboženstva, kde ju zavolała kamarátka – spolužiačka. Vtedy som zatúžil dozvedieť sa viac o Bohu, a tak som začal chodiť v škole na náboženstvo. Krátko potom som bol pokrstený. Počas konfirmačnej prípravy som tiež vnímal Božie volanie, ale mnohým veciam som nerozumel. Najväčší zlom nastal na prahu dospelosti, keď som zacítil Božou moc a následne volanie Pána Ježiša. Vtedy som konečne odovzdal svoj život do Kristových rúk.

4. Ako si sa dostal do zboru na Legionárskej?

Počas vysokej školy ma brat Janko Hevera zavola do spolocenstva mládeže – vysokoškolákov, ktorí sa stretávali na Legionárskej. Toto spolocenstvo sa na dlhý čas stalo mojím duchovným domovom, kde som mohol rásť aj slúžiť. Keď sme odrástli, vzniklo spolocenstvo Légie+, kde som bol súčasťou prípravky.

Dokonca sa okolnosti vyvinuli tak, že aj sobáš som mal v Novom kostole, napriek tomu, že ani pre jedného z nás to nebol domáci cirkevný zbor.

5. Aké spolocenstvá v rámci Legionárskej navštevuješ a čím Ťa najviac oslovujú?

Okrem nedeľných bohoslužieb sa snažím pravidelne chodiť na Biblické hodiny. Vnímam ich ako prirodzené pokračovanie Légii+, po pandémie sa konajú vo štvrtky o 18.00 hod. v Zborovej miestnosti, tak ako predtým Légie+. Je to spolocenstvo, kde sa môžeme navzájom poučiť a povzbudiť na základe Božieho slova.

Rád chodievam aj na nácviky spevokolu. Je to dobrá príležitosť trochu precvičiť hlasivky a snáď sa aj zlepšiť v speve. Myslím si, že v dnešnej dobe máme veľa ľahko dostupnej, reprodukovanej hudby, a tak sa spev vytráca zo života mnohých z nás. Niekedy je to aj počuť na Službách Božích. Okrem nácviku máme aj vystúpenia. Nedávno sme spievali pri príležitosti pamiatky posvätenia chrámu a teraz sa pripravujeme na Štedrý večer. Stretávame sa nepravidelne, podľa dostupnosti našej vedúcej – Márie Hroboňovej. Sledujte zborový bulletin a prídte medzi nás.

6. Keď porovnáš svoj rodný zbor s ev. zborom na Legionárskej, kde teraz patriš, čo sa Ti na Legionárskej páči a kde vidíš rezervy – čo sa nám treba učiť – možno aj od Tvojich rodákov?

Som rád, že CZ Legionárska je „živý“ zbor. Funguje tu veľa spolocenstiev vhodných pre rôzne generácie. Veľmi ma teší, keď vidím krdel' detí, ktoré idú k oltáru po požehnanie a potom na besiedku. Ako rezervu by som videl hrozbu toho, že naše aktivity budú zamerané len na nás. Možno by sme sa mohli viac otvoriť aj navonok, aby aj ľudia zo sveta mohli počuť dobrú správu, že Ježiš zaplatil náš dlh. Stálo Ho to život. Ale On nielen zomrel, ale aj vstal a príde zas!

Ján Palanský s manželkou Mirkou

7. Je nejaká biblická postava či kniha, ktorá Ťa oslovuje?

Ako sa píše v 2. Timoteovi 3, 16 – 17: „Každé písmo, vdýchnuté od Boha, (je) aj užitočné učiť, karhať, napravovať a vychovávať v spravodlivosti, aby bol človek Boží dokonalý a spôsobilý na všetko dobré.“ Teda nemám žiadne špecifické miesto, ktoré by bolo to „naj“, no rád si čítam Príslovia, kde je aj v krátkej vete koncentrovaná veľká múdrosť.

Na viacerých biblických postavách sa mi páči, že sú opísané reálne. Teda nielen to dobré a nasledovania hodné, čo spravili, ale aj ich slabosti a pády. Často vidíme aj dôsledky ich konania, pričom môžeme spoznávať Božiu spravodlivosť a veľkú Božiu milosť. Napr. Daniel, ktorý zostal verný napriek okolnostiam, alebo Dávid, ktorého Boh nazval mužom podľa svojho srdca (1. Samuelova 13, 14) napriek tomu, čo všetko porobil.

8. Máš obľúbenú duchovnú pieseň?

Spievam rád, stále si niečo popískujem, no ťažko sa mi vyberá nejaká konkrétna pieseň. Závisí to od konkrétnej situácie a nálady. Napr. vo veľkonočné ráno si spievam pieseň z Evanjelického spevníka č. 150 (Vítaz nad smrťou) alebo 600 (Kristus vstal z mŕtvych). Pri piesni 483 (Vyznávaš: kresťan som!) ma oslovuje posledný verš (Nehovor: Kresťan som! Dokiaľ nevedčia o tom všetky skutky tvoje dosvedčené životom...). V Lužnej sa často spievali napr. 374 (Keď zasvitnú ranné zore) a 474 (Skala vekov), no vždy som si povedal, že by sme mohli radšej viac spievať tú ďalšiu 475 (Smieť žiť pre Krista). Páčia sa mi piesne od sestier Royových, napr. 233 (Kráľu ne-

bies!), 520 (Kto dá mi sily k púti). Niektoré viac zaujmú melódiou, iné textom. Keď som si prelistoval náš spevník, do oka mi padli napr. piesne 625, 350, 628, 648, 496, 643, 633, 565, 461, 460, 445, 322, 288, 19, 453,...

9. Je nejaké miesto v Bratislave a na Slovensku, kam rád chodievaš?

V Bratislave mám rád historické centrum, no častejšie chodievam na Legionársku ulicu ☺. Mám rád Dunaj (všetky moje pôsobiská s ním boli nejakto spojené), ale aj Malé Karpaty. Na Slovensku sa rád vraciam do oblasti pod Bradlom. Je to krajina mojich predkov, kde sa cítim dobre. No myslím si, že Pán Boh stvoril túto zem takú nádhernú, že som zatiaľ nebol na mieste, kde by som sa nechcel vrátiť.

10. Nemálo mužov sa nazdáva, že viera je akási barlička. Aká je Tvoj skúsenosť – prečo je dobré, aby sa aj muži, ktorí sa vedia o seba a blízkych postarať, spoliehali na Boha?

Moja skúsenosť je iná. Ako sa píše v Liste Jakuba 4, 13 – 16: „A teraz už vy, ktorí hovoríte: Dnes alebo zajtra vypravíme sa do tohto alebo tamtoho mesta, pobudneme tam rok a budeme kupčiť a zarábať – veď neviete, čo bude zajtra s vaším životom; ste para, ktorá sa nakrátko ukáže, a potom zmizne; miesto toho, aby ste hovorili: Ak Pán bude chcieť, budeme živi a vykonáme toto alebo tamto! teraz sa vychvaľujete v pýche! Každá takáto chvála je hriešna.“

To, že sa vieme o seba postarať, je klam. Možno máme šikovné ruky, dobrú prácu, bystrú hlavu – ale od koho sme to dostali? Ak by Pán Boh nechcel, tak by sme nič z toho nemali a potom by sme už asi nehovorili také silné a odvážne reči. Buďme Bohu vďační za to, že sa vieme o seba postarať, a všetkým, čo máme, poslužme tým, ktorí teraz nemajú alebo nemôžu. Samozrejme, máme pracovať, máme sa snažiť, ale nie všetky okolnosti sú v našich rukách. A teda úspech alebo neúspech závisí od Hospodina.

Nieкто to možno nazve barlička. Ja by som skôr povedal, že máme za sebou silného a mocného Boha. Nemusím sa báť toho, čo príde, ale nie preto, že ja sám to zvládnem, ale pretože viem, na koho sa obrátiť, keď nebudem mať dostatok síl a múdrosti.

Pýtal sa Jozef Kováč

presbyter, člen redakčnej rady

Prorok Mojžiš

(1. časť seriálu Postavy z vitráží v Novom kostole)

Mojžiš je tradične vnímaný ako najdôležitejšia postava Starej zmluvy. Ani nie tak pre svoje kvality, ale vďaka tomu, čo Hospodin skrze neho spôsobil a konal. Ako pri mnohých iných biblických postavách aj pri ňom platí, že Pán Boh koná veľké veci napriek našej ľudskej nedokonalosti a slabosti. Mojžiš má k nejakému superhrdinovi starovekých eposov a mýtov poriadne ďaleko. Hneď na začiatku, pri svojom povolani, si priznáva: „Ach, Pane, nebol som výrečným mužom, ani predtým, ani odvtedy, ako si hovoril so svojím služobníkom, lebo mám ťažkopádne ústa a ťažkopádny jazyk.“

(2. Mojžišova 4, 10)

Mojžiš nie je ani bezchybný a pokojný svätec. Vo viacerých prípadoch sa správa až príliš ľudsky. Jeho postava je v Písme vykreslená plasticky, realisticky, a tým aj autenticky. Je človekom z mäsa a kostí, ktorý sa správa podobne ako my. Hádám jeho najtypickejšou vlastnosťou je na jednej strane obrovský cit pre spravodlivosť, ktorý sa na druhej strane spája s prchkosťou. Mojžiš často koná veľmi impulzívne. Lahko sa vytočí a nahnevá, ak sa deje niečo nesprávne. To vidíme vo chvíli, keď vraždí Egypťana, ktorý bil Hebreja, alebo keď rozbíja dosky zákona po tom, ako uvidel Izrael uctievať zlaté teľa. Jeho prchkosť ho napokon pripravuje aj o možnosť vstúpiť do zaslúbenej krajiny.

Má však aj svoje „hviezdne“ chvíle. Je hrdinom, rozhodným vodcom, prorokom a sprostredkovateľom medzi Hospodinom a Jeho ľudom. O vzácnnej chvíli z jeho života čítame v 14. kapitole 4. knihy Mojžišovej. V nej sa ľud vzbúril proti nemu aj proti Áronovi. Izraeliti sa chceli vrátiť do Egypta a oboch bratov ukameňovať. Hospodina to nahnevalo až tak, že chcel celý národ vyhladiť a iba Mojžišovu rodinu urobiť veľkým a slávnym národom. Mojžiš to však odmieta a naopak sa prihovára za to, aby bol národ ušetrený. Prosí za tých, ktorí mu chceli ublížiť. Pre mňa osobne to je najväčšia chvíľa v Mojžišovom živote. Väčšia ako vyjdenie z Egypta, prechod cez Červené more alebo Božie zjavenie na Sinaji. Odpustiť, prosiť za nepriateľov, to je obrovský zázrak a náznak evanjelia v Starej zmluve. Aj z tohto dôvodu je

Vitráž od Vladimíra Droppu

o ňom napísané, že „Mojžiš bol *omnoho pokornejší ako všetci ľudia na zemi.*“
(4. Mojžišova 12, 3)

Postava Mojžiša tak môže byť pre nás inšpiráciou – v cite pre spravodlivosť, v schopnosti priznať si svoje slabosti, v odvahe viery, ale najmä v schopnosti odpustiť a nemyslieť na seba.

Ondrej Majling
predsedajúci zborový farár

Milan Michal Harminc

7. 10. 1869 – 5. 8. 1964

„Milan Michal Harminc* je osobnosť, ktorej život a dielo charakterizuje výrazná sila vlastnej tvorivej individuality, ale aj presvedčujúca sila neúnavnej pracovitosti, osobnej statočnosti, hrdosti a priateľskej pomoci. V zložitých pomeroch hospodárskych, politických, národnostných a spoločenských premien písal históriu slovenského národa do architektonických diel v širokom rozpätí od začiatku storočia až do našich čias.“ (Martin Kusý, 1964)

Narodil sa v Kulpíne pri Petrovci v Báčke, vo vtedajšom Rakúsko-Uhorsku, dnešnom Srbsku. Jeho otec bol tesárskym majstrom, staval hlavne kostoly rôznych konfesií pre Slovákov, ale aj tu v okolí žijúcich Srbov, Maďarov či Rumunov. Niet sa čo čudovať, že Milanovi Michalovi sa nedostalo žiadneho zvláštneho vzdelania, veď v rodine bolo okrem neho sedem ďalších detí. Zato Pán Boh mu nadelil do vienka mimoriadne nadanie, vnímavosť, obrovský optimizmus a vytrvalosť. Veľmi skoro pochopil podstatu otcovej práce a snažil sa pristupovať k nej tvorivo. Mal len sedemnásť, keď sa vybral do Budapešti s rozhodnutím stať sa staviteľom. Pohotovosť a pozitívny prístup k problémom boli jeho devízami pre odborný rast. Každodennou tvrdou prácou a cielavedomým sebazvedávaním sa z robotníka postupne vypracovával na tesára, kresliča, pomocného projektanta, na architekta a staviteľa. Pobyť v Budapešti mal preňho viacero významov. Dôležité bolo, že skoro nadviazal kontakt s hornozemskými Slovákami a s veľkým nadšením pracoval pre miestny Slovenský spolok. Jeho život sa čoraz tesnejšie zväzoval s osudom nášho národa.

Interiér Nového evanjelického kostola na Legionárskej ulici v Bratislave

Milan Harminc bol v Budapešti zamestnaný najskôr u firmy Neuschloss, v rokoch 1893 – 1894 pracoval u Jána Bobulu, k architektovi Schikedanzovi prešiel práve v čase, keď bol tento zaujatý projektom pamätníka k miléniu na Námestí hrdinov a výstavného pavilónu Mucsarnok. Jeho posledným zamestnaneckým pôsobiskom bola projektová kancelária architekta Kaesera, kde riešili stavbu baziliky sv. Štefana a nemocnice na Ulloi út. Bolo to v roku 1897. Vtedy sa dvadsaťosemročný Harminc definitívne rozhodol založiť si vlastnú kanceláriu. Stavebníctvo prežívalo konjunktúru a on mal už vytvorený okruh spoľahlivých spolupracovníkov z Báčky a najmä z Liptova – čas bol teda priaznivý.

V stavebnej kancelárii Milana M. Harminca nebola o prácu núdza. Spočiatku sa zapodieval najmä obytnými stavbami. Pred prvou svetovou vojnou bolo jeho pracoviskom vari celé Uhorsko. Postavil do päťdesiatky obytných domov v Budapešti, rezidenciu srbského pravoslávneho biskupa vo Vršatci, koželužné továrne v Liptovskom Mikuláši i ruskom Berdicheve, Tat-

ra banku v Martine, Hospodársku banku v Trnave a ďalšie obytné aj administratívne budovy, peňažné ústavy, kultúrne domy a kostoly na Slovensku. Na stavbách uplatňoval romantický, eklektický, neorenesančný, secesný a neskôr realistický štýl.

V roku 1904 zložil Harminc v Budapešti majstrovskú murársku skúšku, neskôr aj ďalšie potrebné odborné skúšky. Jeho diplomovou prácou na získanie kvalifikácie a titulu staviteľa bol projekt (prvej) budovy Slovenského národného múzea, ktorú pričinením Muzeálnej slovenskej spoločnosti postavili v Martine v rokoch 1905 – 1908. Z projektu je už cítiť povestný „správny tón“, charakteristický pre väčšinu Harmincových reprezentatívnych diel. Architektonicko-výtvarný koncept zachováva síce klasicistický či neorenesančný základ, no inak dáva prednosť skladobnej zrozumiteľnosti, zjednodušovaniu a správne mu používaniu architektonických článkov. Dispozičné členenie je jasné – v prízemí sú pracovné priestory, poschodie je venované výstavným miestnostiam. Aby nebol interiér v ničom ukrátený, priečelie je riešené pomerne jednoducho. Napriek tomu pôsobí dôstojne.

V Harmincovi napokon dozrelo rozhodnutie presídliť na Slovensko. Rok 1905, keď sa tak stalo, bol aj počiatkom jeho nového tvorivého obdobia. Mal v ňom, najmä v čase po vzniku Československej republiky, šťastie na možnosti projektovania. Štýlovo sa začal viac orientovať na európsku architektúru. Mal zmysel pre modernú oficiálnu monumentalitu, čo pomohlo pri riešení projektu sanatória dr. Szontága v Novom Smokovci, hotela Carlton, budovy Tatrabanky a Slovenského národného múzea v Bratislave. Tatranské sanatórium z roku 1925 je našou prvou a príkladnou vysokohorskou liečebňou s celoročnou prevádzkou. Z dispozičného hľadiska bola riešená čisto a prehľadne, s maximálnym ohľadom na pacienta.

Prestavba bratislavských jednoduchých pohostinstiev „U zeleného stromu“ bola zdĺhavá a aj pre Harminca dosť náročná. Prebiehala bez prerušenia prevádzky. Nový elegantný veľkohotel s kapacitou 400 lôžok Carlton – Savoy otvorili s veľkou slávou v roku 1928.

V rokoch 1923 – 1924 bola vypísaná súťaž na projekt budovy „zemědělského“ múzea, dnes Slovenského národného múzea. V zložitej situácii prácu napokon zadali Milanovi Harmincovi. Výzor stavby určoval v značnej miere nepravidielný lichobežníkový tvar pozemku. Celý obvod využil Harminc v troch podlažiach na výstavné sály, nad nimi do voľných priestorov pod sedlovou strechou umiestnil depozity. Na prízemí a prvom poschodí sú pracovne, pod nimi sklady a technické zariadenia. V zadnej časti bola pôvodne kaviareň, v centrálnej časti prízemia je veľká prednášková sála. Celé architektonicko-výtvarné riešenie exteriéru aj interiéru napĺňa ideu dôstojného stánku slovenskej kultúry.

Milan Harminc bol človekom založeným predovšetkým prakticky. Sústavná práca na sebe a dávka šťastnej intuície mu nedovoľovali byť „mimo obrazu“. Prijíma nové výrazové prostriedky, po svojom s nimi narába. Jeho inovovaný rukopis možno sledovať na projekte „nového“ evanjelického kostola v Bratislave z roku 1929. Začína ním ďalšie tvorivé obdobie, v ktorom ho čakala práca na sanatóriu Palace v Novom Smokovci (1934) a Dome Slovenskej ligy v Bratislave (1935), spojené s ním je využitie nového konštrukčného materiálu – ocelového skeletu. Harminc je aj autorom špačinského sídliska „Oravská dedina“ pre vysťahovalcov z priestorov budúcej Oravskej priehrady. Projektuje nemocnicu pre Skalicu, kúpeľný dom Lúčky, tuberkulózne sanatórium v Novej Polianke a ďalšie kostoly ovplyvňujúce v značnej miere obraz slovenskej krajiny.

V tomto treťom tvorivom období pripadlo Milanovi M. Harmincovi tretí raz budovať národné múzeum. K projektu, ktorým vyhral súťaž na „nové“ Slovenské národné múzeum v Martine a ktorý realizovali v roku 1931, pristupoval opäť zodpovedne, ale po novom. S praktickým využitím interiéru muzeálnych budov mal už, prirodzene, svoje skúsenosti. Exteriér teraz charakterizuje monumentalita, jednoduchá čistota hmoty. Budova je situovaná v osi ulice na zvýšenej terase mesta, jej riešenie je komplexné, zahŕňa i svah upravený rampami a nástupným schodiskom.

Rímskokatolícky kostol v Bratislave - Lamači

Harminc napriek vysokému veku nestrácal chuť do práce. Po roku 1945 sa vracal k niektorým starším rozpracovaným konceptom, zapájal sa do rôznych rekonštrukčných prác. Jasne chápal nevyhnutný nástup novej, patrične kvalifikovanej architektonickej generácie. V roku 1953 od nej prijal čestné členstvo Zväzu slovenských architektov. Bola to jedna z mála príjemných vecí, ktoré mu nové zriadenie prinieslo.

Milan Michal Harminc išiel stále za svojím cieľom. Je si ho prečo vážiť, má byť prečo vzorom. Šesťdesiatpäť rokov bol činný ako projektant a stavitel'. Vytvoril dielo, ktoré z rôznych aspektov neprestáva byť pre nás stále aktuálne.

Niekoľko otázok pani Dane Harmincovej, vnučke Milana Harminca

Aký bol podľa vás váš starý otec?

Bol doslova workoholik. K práci pristupoval veľmi zodpovedne. Chcel, aby „jeho“ stavby čo najlepšie slúžili svojmu poslaniu. V jeho knižnici sa napríklad zachovalo veľa zdravotníckej literatúry z čias, keď projektoval sanatóriá. Bol mimoriadne vitálny. Prekročil už dobre osemdesiatku, keď robil stavebný dozor na stavbe bratislavského hotela Devín... Sršal optimizmom, mal rád život, ľudí. Viem, koľkým mladým umelcom pomohol už počas svojej činnosti v Slovenskom spolku. Mal rád mladých spolupracovníkov vo svojom ateliéri, vážil si však úplne všetkých robotníkov, na jeho stavbách sa vždy robila „gleicha“...

Našiel si čas aj na vás vnukov?

Pravdaže. Mali sme veľmi dobrý vzťah. Mňa síce nie, ale môjho staršieho brata brával so sebou na stavbu, aby videl, o čom jeho práca je. Za najväčšie bohatstvo – a to chcel v čo najväčšej miere dopriať aj nám – pokladal slobodu a vzdelanie. Chcel, aby sme sa učili cudzie jazyky, veľa cestovali... Ťažko chápal, že môj brat napriek svojim schopnostiam mohol ísť len za učňa a len s veľkými problémami sa mu podarilo ďalej študovať. Viete, päťdesiate roky. Všeličo bolo proti zdravému rozumu. Veď starého otca označili takmer za nepriateľa štátu, prišiel o ateliér... rodinu čakali roky núdze. Keď starý otec zomrel, mala som osemnásť. Dobré si pamätám na problémy s jeho pohrebom. Doslova nebolo za čo rozlúčiť sa s ním tak, ako by si zaslúžil. Našťastie, časy sa menia. Veľmi ma potešilo, keď som na minuloročnej Nostalgii objavila kóju venovanú Milanovi Michalovi Harmincovi.

Boli ste aj pri zrode Harmincovej spoločnosti?

Iste. Môjmu bratovi, kým bol medzi nami, veľmi záležalo na tom, aby sa na starého otca nezabudlo. Jeho túžbou bolo tu, v Dome slovenskej ligy, kde kedysi býval a mal ateliér, otvoriť Harmincovo múzeum. V polovici deväť-

desiatych rokov inicioval zriadenie Nadácie aj Spoločnosti Milana M. Harminca. Bola by som rada, keby sa v tomto snažení pokračovalo. Myslím, že nielen náš starý otec, ale všetci významní slovenskí architekti a vlastne celá naša kultúrna verejnosť by si zaslúžila, aby aj na Slovensku bolo konečne dôstojné múzeum architektúry.

PhDr. Marta Stachová, historička, archivárka
Prof. Ľubo Stacho, člen cirkevného zboru, fotograf,
v r. 1990 – 2023 pedagóg na Vysokej škole výtvarných umení
**Pozn. red.: Písanie mena nie je jednotné. Niektoré zdroje uvádzajú
Milan Michal Harminc, iné Michal Milan Harminc.*

Evanjelista Lukáš

(2. časť seriálu Postavy z vitráží v Novom kostole)

Bez evanjelistu Lukáša by sme nemali vianočné evanjelium v podobe, v akej nám znie na Štedrý večer a Prvú slávnosť vianočnú (L 2, 1 – 20). Lukáš majstrovsky poukazuje na Ježiša – Vykupiteľa sveta. Nie cisár Augustus, ako sa vtedy verilo, ale dieťa v jasiach je Spasiteľom.

Evanjelium podľa Lukáša (EvLk) je najúplnejším zo štyroch evanjelií. Tiahne oblúk od zvestovania narodenia Jána Krstiteľa – pripravovateľa cesty Pánovi – až po Ježišovo vstúpenie na nebo. Je tiež najpodrobnejším evanjeliom, ba najdlhšou knihou v Novej zmluve (NZ). Od Lukáša pochádzajú aj Skutky apoštolov (Sk). Obe knihy (EvLk a Sk) tvoria rozsahom viac ako štvrtinu NZ.

EvLk sa opiera o dôkladný výskum vysoko vzdelaného človeka, ktorý však nestál v centre pozornosti, ale zvestoval Ježiša Krista ako stredobod Božích dejín spásy. Lukáš pracoval nenápadne, no verne, dôkladne. – To je dobrá cesta aj pre nás, súčasných členov cirkvi.

EvLk je napísané vysoko kultivovanou gréčtinou. Lukáš má snahu presvedčiť aj grécky svet o tom, že kresťanstvu hodno veriť. EvLk kladie dôraz

na to, že spása je ponúkaná všetkým ľuďom. Ježiša zobrazuje ako priateľa hriešnikov.

Veľkou Lukášovou témou je milosrdenstvo (príbehy o milosrdnom Samaritánovi, o pastierovi hladajúcom stratenú ovcu, o márnoträtom synovi, o žene hriešnici, ktorá Ježišovi umyla nohy slzami, o kajúcom lotrovi...). Z tohto dôvodu získal Lukáš prívlastok „pisateľ Kristovej dobrotivosti“.

Lukáša zaujímajú otázky sociálnej spravodlivosti, no všíma si aj úlohu žien, osobitne Ježišovej matky Márie.

Kto bol Lukáš? Z biblických textov (Kol 4, 14, Filem 23 – 24, 2Tim 4, 9 – 11a) vyplýva, že bol lekárom a blízkym spolupracovníkom apoštola Pavla. Pochádzal pravdepodobne z Antiochie v Sýrii, zrejme tam aj nadobudol kvalitné vzdelanie. Bol pôvodom pohan, avšak mal náboženský kontakt so židovstvom pred tým, ako sa stal kresťanom. 90% slovnej zásoby Lukášovho evanjelia sa nachádza v predkresťanskom preklade SZ do gréčtiny – a Septuaginte, ktorý používala raná cirkev. Lukáš jej text poznal.

Pavel trpel zdravotnými ťažkosťami, a zdá sa, že práve Lukáš poskytoval Pavlovi potrebný lekársky dohľad v jeho zdravotných komplikáciách. Lukáš bol pre Pavla vernou dušou. Zostáva v Pavlovej blízkosti, posilňuje ho v jeho osamelosti.

Akými sme modlitebníkmi sa prejaví najmä tým, ako verne, vytrvalo a vrúcne sa modlietame vtedy, keď nás nik z ľudí nevidí. Podobne kvalita človeka sa nedokazuje tým, ako často je spomínané jeho meno, ale tým, ako pracuje, aj keď nemá publicitu. Lukáš sa v tomto skvele dokázal.

Biblia neopisuje ľudí, ktorí keď uverili v Krista, už nikoho nepotrebujú, vystačia si s tým, že sa doma pomodlia, sami si prečítajú Bibliu a pozrú kresťanské „videjko“. Písmo sväté nezastiera, že aj najväčší kresťanský misionár apoštol Pavel potreboval fyzickú blízkosť človeka, priateľov, ktorí mu pomáhali niesť bremená, boli mu oporou v modlitbách aj v praktickej pomoci. Lukáš bol pre apoštola Pavla takýmto darom zhora – pokorným, spoločlivým a veľmi užitočným spoločníkom.

Premýšľajme, komu môžeme preukazovať „lukášovskú“ službu.

Lukáš v evanjeliu zdôraznil súcit Pána Ježiša so slabými, chudobnými, s ľuďmi na okraji spoločnosti. Všíma si chorých a uvádza najviac Ježišo-

Vitráž od Vladimíra Droppu

vých činov uzdravenia. Ježiša predstavuje ako lekára (por. aj Sk 10, 38). Lukáš má znalosti o ľudských telesných i duševných stavoch (por. L 22, 44. 50 – 51, Sk 28, 8).

Pre EvLk je príznačné, že zasadzuje udalosti do času – do dejín. Popri Augustovi (2, 1), spomína aj cisára Tiberia (3, 1) a lokálnych vládcov: Piláta, Herodesa, Filipa i veľkňazov Annáša a Kaifáša. Neboli to žiadni anjeli, skôr drsní chlapi, no EvLk je evanjelium radosti. Spomína ju pri narodení Jána Krstiteľa, pri narodení Ježiša, v podobenstve o stratenej minci, ovci, synovi, tiež keď Ježiš vchádza do Jeruzalema, keď sa učeníci po Ježišovom vstupení vrátili do Jeruzalema.

EvLk kladie dôraz i na modlitbu – dáva nám v nej za príklad Ježiša; dôraz dáva aj na pôsobenie Ducha Svätého.

Iba Lukáš zaznamenal spevy dôležité v liturgii a kresťanskom hudobnom umení:

- spev Márie (Magnificat – Velebí duša moja Pána: L 1, 46 – 55),
- spev Zachariáša (Benedictus – Požehnaný Pán Boh izraelský: L 1, 68 – 79),
- spev Simeona (Nunc Dimmittis – Teraz prepúšťaš: L 2, 29 – 32).

Za kľúčové verše Lukášovho evanjelia možno považovať tieto dva.

L 19, 10: „Syn človeka prišiel hľadať a spasiť, čo bolo zahynulo.“

L 1, 52 – 53: „Mocných zhodil z trónov a povýšil ponížených, lačných nasýtil dobrými vecami a bohatých prepustil naprázdno.“

Miesto napísania EvLk ani rok jeho vzniku nemožno s istotou určiť. Odhaduje sa, že sa tak udialo v rozmedzí od skorých 60-tych až po koniec 70-tych rokov po Kristovi, či neskôr.

Lukáš, rovnako ako ďalší evanjelisti NZ, býva zobrazovaný v umení spolu so symbolmi. Tie pochádzajú zo symbolov štyroch bytostí vo videní proroka Ezechiela (1, 1 – 10). Podobný obraz je aj v Zjavení Jána 4, 6 – 8. Zobrazovanie Lukáša s okrídleným býkom súvisí s tým, že býk bol v biblických dobách zvieratom, ktoré sa prinášalo ako obeť v chráme. V úvodnej, prvej kapitole EvLk (1, 8nn) sa dočítame o videní kňaza Zachariáša počas jeho služby v chráme. V pätnástej kapitole je zapísané podobenstvo o stratenom synovi. Keď sa z bludných ciest svojho života syn vrátil domov, otec prikázal zabiť vykúpené teľa a vystrojiť oslavu (L 15, 23). Teľa (býček) je tu obrazom radosti, ktorú zažívame, keď prijímame, že sú nám odpustené hriechy a skrze Ježiša Krista sme zmierení s nebeským Otcem. Okrídlený býk má pripomínať Kristov kňazský úrad – obeť, ktorú Ježiš priniesol a podstúpil pre naše vykúpenie.

Lukáš bol vraj pochovaný v gréckom meste Théby. Časom boli jeho pozostatky prevezené do Konštantínopolu – hlavného mesta Byzantskej ríše. Približne od dvanásteho storočia (od čias križiackych výprav) je miestom jeho posledného odpočinku chrám v talianskom meste Padova.

S použitím viacerých prameňov **Martin Šefranko.**

Chanuka

Sviatok svetiel, alebo sviatok zasvätenia jeruzalemského chrámu, je židovský sviatok, ktorý sa oslavuje vždy v čase medzi koncom októbra a koncom decembra (záleží od lunárneho kalendára). Začína vždy v 25. deň židovského mesiaca kislev a trvá osem dní.

Chanuka sa viaže na historické udalosti spojené s víťazným bojom Makabejcov nad sýrsko-gréckym tyranom Antiochom IV. Epifanom v roku 167 pred naším letopočtom. Despotizmus a náboženská neznašanlivosť sýrsko-gréckeho kráľa Antiocha nútili židovské obyvateľstvo utekať do hôr. Kráľ zakázal obrady židovskej viery, zneuctil jeruzalemský chrám a dopustil sa mnohých nepravostí. V dôsledku tejto krutovlády sa vyľudňovali mestá a dediny, ľudia si útekem zachraňovali život a náboženskú slobodu. Židia sa začali ozbrojovať a bojovať proti gréckej nadvláde. Napokon vypuklo povstanie proti mnohonásobnej presile. Do čela ozbrojeného odporu sa dostal kňaz Matatiáš z rodiny Hasmoneovcov a jeho päť synov. Meno jeho syna, Júdu Makabejského, sa stalo synonymom celej rodiny, ktorá je známa ako Makabejci. Povstalci sa najprv zdržiavali len v horách, podnikali menšie výpravy a využívali členitý horský terén. Neskôr sa víťazne vysporiadali aj s početnými žoldnierskymi oddielmi vyslanými na potlačenie povstania. Pri dlhých bojoch zahynula väčšina povstalcov, napokon však oslobodili krajinu aj centrum židovstva – Jeruzalem a jeruzalemský chrám. Po vstupe do chrámu sa objavil pred zrakmi židovských vojakov obraz spustošenia a zneuctenia všetkého, čo im bolo sväté. Poradili sa so znalcami Zákona a podľa ich rád začali chrám čistiť a pripravovať na obnovenie židovskej liturgie. Hlavnou časťou denných bohoslužieb v chráme bolo zapalovanie žiarivých svetiel menor. Teraz, keď mal byť chrám znova vysvätený, našli vojaci iba jednu malú nádobu opatrenú pečatou veľkňaza, ktorá

Z archívu sochára Valeriána Trabalku, autora bratislavskej chanukije

Z archívu sochára Valeriána Trabalku

obsahovala len jednodenné množstvo čistého posväteného olivového oleja. Avšak najkratší čas, potrebný na vyrobenie nového oleja, bol osem dní. Napriek tomu začali posvätnú chrámovú lampu. Tradiícia hovorí, že sa stal zázrak a toto malé množstvo oleja horelo osem dní, až pokiaľ sa neskončila výroba nového oleja.

V Babylonskom talmude nájdeme k Chanuke nasledovný príbeh: „Keď Gréci vstúpili do chrámu, znesvätili všetok olej vnútri, a keď ich Chašmonajim (Hasmonejovci) porazili a zvíťazili, hľadali a našli jednu nádobku oleja s pečatou veľkňaza, ktorá však obsahovala olej dostačujúci k sväteniu na jeden deň. Vtedy sa stal zázrak a svetlá horeli osem dní“ (b Šab 21b). Táto legenda o zázračnom rozmnožení oleja veľmi silno ovplyvnila obsah, charakter a povahu osemdňovej chanukovej slávnosti. Na pamiatku znovuzasvätenia chrámu sa v židovských domácnostiach 25. kisleva a počas ďalších ôsmich dní zapaluje postupne osem sviečok. Tie sa stavajú do chanukového svietnika (chanukija), ktorý má deväť ramien. Z nich osem je určených pre chanukové sviečky, deviate rameno je určené pre šamesa (sluha), sviečku, ktorej plameňom sa zapalujú chanukové sviečky.

Chanuka je sviatkom svetiel a patrí medzi najviac oslavované židovské sviatky. V tomto končiacom roku 2023 pripadá na 7. až 15. december. Je to čas na stretávanie sa rodiny v pokoji pri menor. Počas týchto večerov sa spoločne spievajú a čítajú príbehy o pôvode sviatku, deti dostávajú napríklad čokoládové mince ako symbol židovskej nezávislosti. Okrem toho je tento sviatok tiež **o dobrom jedle, ktoré sa symbolicky pripravuje na oleji**. Peču sa napríklad zeleninové a zemiakové placky (levivot), šišky plnené džemom (sufganiot), kurča či ryby.

Mnohé rodiny hrávajú spoločenské hry alebo hru „dreidel“. Ide o **drevenú kocku, na stenách ktorej sú hebrejské písmená**, ktoré symbolizujú vetu: „Tu sa stal zázrak.“ Podľa legendy Gréci zakázali Židom študovať Tóru,

avšak sväté knihy čítali potajomky. Keď bol nejaký Grék na obzore, knihy rýchlo schovali a predstierali, že hrajú spoločenské hry. Pre deti je chanuková oslava príležitosťou na karnevalové sprievody a iné zábavy, niekde si v posledný deň sviatku dávajú v rodinách darčeky.

Aj keď Židia nemajú počas tohto sviatku stromček, najdôležitejšie, čo má Chanuka s Vianocami spoločné, je čas, ktorý trávi rodina spolu. **Sú to sviatky svetiel a radosti.**

Zdroje: Jaroslav Franek, Judaizmus, kniha o židovskej kultúre, histórii a náboženstve (vyd. Archa, Bratislava 1993); <https://chanuka.sk/>

Mária Šebestová

členka cirkevného zboru

Silvester – nový rok

Čas sa nám opäť posunul
Pred nami o rok menej
za nami o toľko viac zostalo
Niekomu veľa pridáva
inému zase primálo
A tak to ďalej plynie
Len uberá a uberá
Až príde celkom na nulu
Človeka vtlačí do cieľa
Nedá mu šancu
vrátiť sa aspoň o kúsok
o krôčik azda maličký
Zostáva v cieľi navždycky
Jedno či víťaz či porazený
Nedáva ceny
Vyhráva čas
A čím ho človek naplní
rozhodne sám
No bežať môže iba raz

Nech nový rok
je trochu lepší
Nech je viac toho
čo nás teší
Nech poleje nás
Láskou hojne
Nech radosťou a krásou
nie bolesťou nás dojme
Nech Dieťa Vianoc
zostane tu s nami
každodenne
Nech naše srdcia
v tomto novo roku
vždy Mu budú verné

Oľga Adamkovičová-Semková

(Báseň je prevzatá z jej zbierky HORE
POZERÁM, vyd. L. Cuper, Prešov 2021)

Ako som putoval do Santiaga de Compostela...

Napadlo Vám pri počúvaní o putovaní Jozefa a Márie s malým Ježišom z Nazareta do Betlehema, či pri čítaní príbehov v Skutkoch apoštolov o putovaní apoštola Pavla po Malej Ázii, Grécku, Judsku a iných krajinách, čo to vlastne znamenalo, prejsť pešo desiatky až stovky kilometrov, nemať zabezpečené ubytovanie, nieť si všetky potrebné veci v batohu...? Chceli sme si to s priateľom, susedom z bytovky, vyskúšať, a tak sme sa rozhodli pre púť do Santiaga de Compostella v Španielsku.

Apoštol Jakub spolu so svojím bratom Jánom boli synmi rybára Zebe-dea a Salome. Patrili k prvým učeníkom Pána Ježiša. Podľa legendy odišiel Jakub po Vstupení Pána Ježiša do neba na základe Jeho príkazu zvestovať evanjelium všetkým národom do oblasti dnešného Španielska na Iberský poloostrov. Po nie veľmi úspešnej misii sa vrátil do Jeruzalema, kde bol na príkaz Herodesa Agripu I. sťatý. Jeho učeníci ale tajne ukradli jeho telo a previezli ho do Španielska, kde bol pochovaný a na mieste jeho hrobu bol vystavaný kresťanský kostol. V priebehu storočí sa Santiago de Compostela stalo pútnickým mestom.

Existuje niekoľko možností, ako putovať do Santiaga; klasickou cestou je Camino z Francúzska. My sme sa rozhodli ísť kratšou, tzv. portugalskou cestou z Porta, čo je cca 250 km. Púť sa dá organizačne zabezpečiť aj cez rôzne agentúry, ktoré vybavujú ubytovanie – väčšinou v súkromných penziónoch – a zabezpečujú dopravu batožiny medzi jednotlivými zastávkami. Nám sa ale tento spôsob zdal nedôstojný pravých Slovákov, a tak sme sa rozhodli pre klasický spôsob, t. j. pre ubytovanie v pútnických ubytovniach, nosenie všetkých potrebných (žiaľ, ako sa ukázalo, aj nepotrebných) vecí v batohu a zabezpečenie ubytovania maximálne jeden deň vopred. Ja som si podľa doporučenia z Lukáša 10, 4 nezobral so sebou mešec (ale kreditku pre istotu áno).

Celé naše dobrodružstvo začalo veľmi príjemne. Lietadlom sme sa presunuli z Viedne do Porta. Po prilete sme si oproti hlavnej katedrále vybavili

Santiago de Compostala, kadidlo v katedrále

preukaz pútnika, tzv. Credential, ktorý nám umožňoval využívať pútnické ubytovne Albergue a kúpiť si po ceste pútnické menu. Každý deň sme potrebovali na ceste získať do Credentialu minimálne 2 pečiatky z reštaurácií, ubytovní, prípadne kostolov. A tak plní optimizmu sme sa išli ubytovať do nášho prvého Albergue. Cena za ubytovanie nás milo prekvapila (15 € za osobu). Prvé čiastočné vytriezvenie prišlo, keď sme videli našu spálňu.

Niekoľko poschodových postelí v jednej miestnosti (v jednom Albergue nás raz bolo dokonca 24 pútnikov). Tým, že som bol o niečo mladší ako môj spolupútnik, pripadla mi česť spať na hornej posteli. Niečo podobné som zažil naposledy na vojenčine, t. j. pred cca 45 rokmi. Dostať sa hore sa v mojom prípade rovnalo artistickému výkonu. To ale nebolo všetko. Postelňý matrac, ak sa to dá tak nazvať, sa podstatne líšil od toho, čo som očakával. Ale veď každý začiatok je ťažký, alebo ťažko na cvičisku, ľahko na bojisku. Ako sa neskôr ukázalo, nebola to úplná pravda. Na druhý deň sme sa napriek spánku na posteli s tzv. matracom vydali plní elánu na našu prvú etapu. Začali sme zrezka. Ešte v Bratislave som si nainštaloval do mobilu appku, ktorá nás mala pozitívne motivovať a oznamovať počet prejdejších kilometrov. No z nepochopiteľných príčin tá appka počítala naše ťažko prejdené kilometre neskutočne pomaly, a potom, keď naše telo vysielalo jednoznačné signály, že pre dnešný deň by už aj stačilo, nás mobil totálne zradil, lebo bez akéhokoľvek zľutovania hlásil, že sme prešli približne len polovicu etapy! A vraj, že mobil je najlepší priateľ človeka! Čo teraz? V hlave som zrazu začul známy pokrik Dominiky Cibulkovej: „Pome, Pome...“ A tak sme pozbierali posledné sily a pokračovali v púti presne podľa motta: „Začneme naplno a postupne zvyšujeme výkon“. A akosi sme predsa našli ešte skryté rezervy. Ale toto zbieranie posledných síl sme museli v ten deň ešte niekoľkokrát opakovať. Najhoršie nás ešte len čakalo. Pred koncom našej prvej pútnickej etapy sme plne pochopili význam slova fatamorgána. Vidina posteľe a jedla bola taká reálna a blízka, no, žiaľ, v skutočnosti stále ešte dosť ďaleká. Ale nakoniec sme to predsa dali a dorazili sme do vytúženého cieľa. Večera bola výborná, posteľ excelentná... alebo to bola dané len tými prejdenými kilometrami? To sa už asi nikdy nedozvieme. Inak, zistili sme, že čím dlhšie sme išli, tým boli matrace kvalitnejšie a jedlo chutnejšie. Nazvali sme to zákon pútnika, ktorý hovorí: „Kvalita posteľe a chuť jedla sú priamoúmerné počtu prejdených kilometrov“. Počas ďalšieho putovania sme stretali pútnikov z celého sveta od Nového Zélandu cez Afriku, Taiwan, USA až po Kanadu. Prekvapili nás dvaja penzisti z Montrealu, ktorí vedeli o Jurajovi Slafkovskom podstatne viac ako my dvaja dohromady. Raz, keď sme sa opäť nachádzali v štádiu hľadania posledných síl, sme

si na miernom stúpaní prisadli na múrik k štyrom pútnikom z USA. Zrazu pri nás zastalo najnovšie SUV Maserati, a keď vodič videl, v akom sme stave, zrejme sa v ňom niečo pohlo, zastal a z kufra vybral košík s jablkami, aby nás ponúkol. Nuž, keď nvepríde bernardín so súdkom, boli sme vďační aj za Maserati s jabĺčkami.

Približne v polovici našej púte, po prekročení rieky Rio Minho pri meste Valenca, sme prešli do Španielska. Pre nás sa veľa nezmenilo, len miesto pozdravu Bom caminho sme začali zdravieť Buen camino, portugalské Obrigado vystriedalo španielske Gracias a last but not least malé espresso stálo miesto 40 centov zrazu 1,10€. S pribúdajúcimi etapami, a tým aj kilometrami, sme začali mať príjemný pocit hrdosti, čo sme to my dokázali. Toto opojenie nás ale rýchlo prešlo, keď sme na predposlednej etape stretli drobnú, asi 60-ročnú pani z Belgicka s batohom, ktorá nám prezradila, že vyštartovala pred štyrmi mesiacmi z Belgicka, prešla pešo 2200 km do Santiaga, a keďže sa jej zdalo, že to ešte nebolo dosť, odviezla sa autobusom do Porta a išla tak ako my cca 250 km z Porta do Santiaga. Na záver to zaklincovala poznámkou: „Viete už sa cítim aj tak trochu unavená“. No a zrazu tam bola naša hrdosť na náš výkon. Ako hovoria naši priatelia za hranicou: „Kto umí, ten umí...“

Po jedenástich dňoch putovania sme konečne dorazili do Santiaga. Tu nás čakali hneď tri odmeny. Prvou bol neopísateľný pohľad na majestátnu katedrálu na námestí Obrador, druhou bol v latinčine vystavený certifikát s menom o absolvovaní Camina. Nezabudnuteľným zážitkom v katedrále je pre každého pútnika určite rozhojdanie kadidla v sprievode majestátneho spevu po poludňajšej omši. Zlé jazyky tvrdia, že tento zvyk vznikol v stredoveku, lebo keď sa množstvo pútnikov nahrnulo do katedrály, zápach bol taký neznesiteľný, že sa kňazi rozhodli s tým niečo urobiť. Keďže kadidlo umiestnené v strede chrámovej lode nedokázalo „dezinfikovať“ všetkých pútnikov, rozhojdali kadidlo nad ich hlavami. Hygiena je dnes samozrejme na podstatne vyššej úrovni, ale tradícia zostala.

Ak ste pri čítaní týchto riadkov možno získali dojem, že ľutujem svoje rozhodnutie ísť Camino, tak Vás musím vyvieť z omylu. Bol to jedinečný zážitok, ktorý by som odporučil každému. Zrejme každý pútnik má svoj

Certifikát s menom o absolvovaní Camina

dôvod prečo putovať do Santiago. Ja som rád, že si nemusím púťou získať Božiu priazeň, lebo aj pre mňa platí Sola gratia, len Božou milosťou skrze Ježiša Krista som ospravedlnený pred Bohom. Chcel som jednoducho zažiť, čo znamená putovať „per pedes apostolorum“ krásnou prírodou, cez starobylé mestá a s množstvom ďalších ľudí, ktorí majú spoločný cieľ. Ak rozmyšľate, či to skúsiť, a ešte váhate, nebojte sa a skúste to, lebo, ako hovorí klasik: „Nevyskúšaš, nevieš“. Takže na záver: „Buen camino!“

Feliz navidad

Rastislav Synak

člen cirkevného zboru

Michal Institoris Mošovský – nedocenená osobnosť bratislavských evanjelikov v 18. storočí

Žijeme zvláštne časy, v ktorých sa rodia i padajú hodnoty, v ktorých sa dvíhajú oslavné fanfáry budiace zdanie úcty k histórii, pričom publikum je výrazne pokreslené politickými nálepkami a ideologickými floskulami. Sú to časy, v ktorých nielenže absentuje známa literárna gramotnosť, ale stávame sa aj výrazne historicky negramotnými. Jednou z ciest prekonania tohto problému je aj pripomínanie si osobností našej histórie. Často sú to až výročia, ktoré nás privedú k uvažovaniu. V prípade Michala Institorisa Mošovského sú to polookrúhle výročia jeho narodenia (1733) a smrti (1803).

Je to osobnosť pre evanjelickú cirkev nelahkého 18. storočia; storočia, ktoré bolo poznamenané protireformáciou a vyvrcholilo Tolerančným patentom (1781), ktorý vzbudil nádeje pre život evanjelickej komunity. Na mieste slovensko-maďarského kazateľa evanjelického zboru v Bratislave pôsobil Michal Institoris Mošovský od 6. januára 1758 až do svojej smrti. Treba si uvedomiť, že z Bratislavy sa v 18. storočí stalo významné centrum ev. cirkvi. Bolo to najmä zásluhou Mateja Bela, ktorý pôsobil od r. 1714 ako rektor ev. lýcea a od r. 1719 ako farár nemeckého zboru. Hoci Michal Institoris Mošovský prišiel do Bratislavy až po smrti Mateja Bela, naďalej pokračoval v mnohých Belových aktivitách, a to najmä pokiaľ išlo o skvalitňovanie výučby na ev. lýceu a vytváranie možností pre študentov, aby mohli pokračovať v štúdiu teológie na nemeckých univerzitách. Bol presvedčený, že na udržanie evanjelickej identity je potrebné sústrediť sa na výchovu a vzdelávanie novej generácie budúcich kňazov. Na lýceu zodpovedal za teologické predmety (katechetika, homiletika a pastorálka). Zaujímavé je, že nebol členom pedagogického zboru, ale patronát ho poveril dohľadom nad náboženským vyučovaním, pričom osobitnú starostlivosť venoval študentom, ktorí sa rozhodli študovať teológiu. Udržiaval s nimi kontakty aj po odchode na teologické štúdiá do Nemecka, zároveň ich napomínal, aby ostali verní tradičnosti a nepodliehali módnym teologickým názorom. Mal povest'

človeka, na ktorého sa možno spoľahnúť, preto mu aj rodičia zverovali svoje deti a poverovali ho napríklad starostlivosťou o ich financie.

Ako farár slovensko-maďarského zboru má veľkú zásluhu na postavení dnešného Malého kostola. Ako veľmi trpezlivý diplomatický vyjednávač dosiahol súhlas panovníckeho dvora, aby sa kostol vybudoval na mieste zbúraného dreveného artikulárneho kostola. Stavali ho od 18. júla 1776 do 8. novembra 1777 a posvätili v prvú adventnú nedeľu 30. novembra 1777.

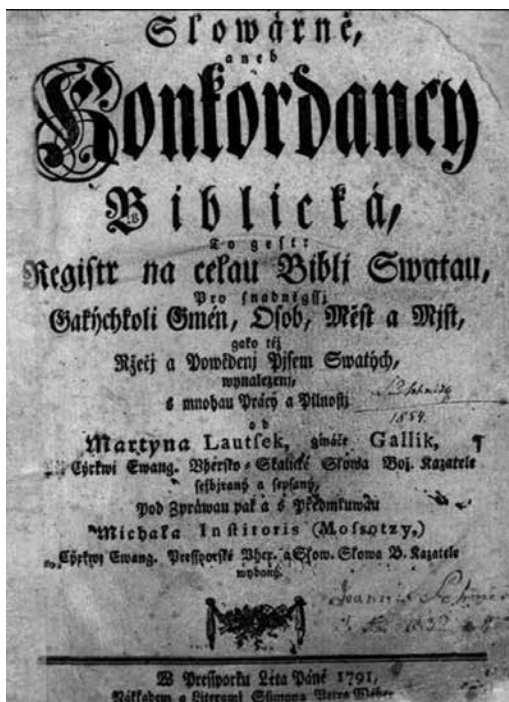
O necelých šesť rokov od vydania patentu v septembri 1787 vychádza v Bratislave kompletne vydanie Biblie s apokryfmi, ktoré sa opiera o tretie vydanie tzv. hallskej Biblie z r. 1722, o ktorú sa zaslúžili Daniel Krman a Matej Bel. Redakčnou prácou bol poverený Michal Semian, farár v Pezinku. Z dobovej korešpondencie a viacerých dokumentov zároveň možno usudzovať, že istý impulz na poverenie Michala Semiana mohol vzísť od Michala Institoris Mošovského. Semian najmä po príchode do Pezinka s ním totiž spolupracoval pri jeho úsiliach o skvalitnenie škôl, podieľal sa na distribúcii kníh a bol jeho spolupracovníkom pri novom vydaní Tranovského kancionála (1787). V r. 1791, teda 4 roky po vydaní tzv. prešporskej Biblie, vychádza v Bratislave *Biblická konkordancia*, ktorú zostavil skalický farár Martin Lauček. Je to pozoruhodné dielo (má 935 strán) a úvod k nemu napísal Michal Institoris Mošovský, ktorý zabezpečil finančné prostriedky na tlač a jej distribúciu. Vo svojom latinskom úvode zhrnul akési dejiny vydávania Biblií v Uhorsku a vyzdvihol dôležitosť vydávania náboženskej literatúry v domácom jazyku, teda v biblickej češtine.

V priebehu 18. storočia sa vo veľkej miere budovala lyceálna knižnica, na význam ktorej upozorňoval už M. Bel. Príkladom nadpriemerného zberateľa s vyhranenou stratégiou a záujmami je práve Michal Institoris Mošovský. Lýceu odkázal celú svoju súkromnú knižnicu. Pri príležitosti darovania kníh sa zachoval katalóg, teda ich súpis a celá osobná korešpondencia. Z týchto dokumentov môžeme vidieť Mošovského záujem o staré bohémiká z 15. a 16. storočia, ktoré vyhľadával prostredníctvom svojich známych v Čechách a na Morave. Rozposlal im dokonca zoznam titulov, o ktoré mal záujem. Priatelia mu knihy hľadali u svojich priateľov a referovali o výsledkoch. Takto sa do knižnice bratislavského lýcea dostali dnes unikátne zachova-

né pobelohorské bohemiká. Okrem bohatej organizačnej práce, vyučovania, starostlivosti o študentov, iniciovania mnohých vydateľských aktivít, bol Michal Institoris Mošovský činný aj literárne. Písal po latinsky, maďarsky, nemecky a biblickou češtinou. Vydával tlačou svoje kázne, písal duchovné piesne. Známe sú napríklad jeho názory o poverách: v tejto súvislosti sa zaslúžil o vydanie diela Pavla Michalka *Rozmlouvání učitele s několika sedláky o škodlivosti povery* (1802), ku ktorému napísal rozsiahly úvod.

Do istej miery zasiahol aj do politiky; predovšetkým sa snažil vyvrátiť viaceré podozrenia, že práve evanjelická cirkev stojí za hnutím uhorských jakobínov. Azda aj to boli dôvody, prečo vydal tlačou svoje rozsiahle kázne kritizujúce francúzsku revolúciu *Strom bez kořene a čepice bez hlavy* (1793, vyšla aj v maďarčine), a proti Napoleonovi spis *Od Boha zlomená pýcha našich i Božích nepřátelů* (1799). V týchto knižkách nájdeme zaujímavé úvahy o slobode, vystríha pred pýchou, ktorá stojí v pozadí mnohých nešťastí, varuje pred stratou rozumu, pretože práve strata rozumného uvažovania vedie k nebezpečenstvu a násiliu. Nájdeme tu aj úvahy o spôsobe spravodlivej vlády a o dôležitosti osvietenej vrchnosti.

Po celý život udržiaval blízke vzťahy s českým prostredím, trápilo ho, že české nekatolícke cirkvi sú v podstate už od belohorskej porážky (1620) roztrieštené. Nabáda k potrebe zjednotenia sa, a v tomto zmysle nemalé úsilie venoval potrebe zjednotenia liturgie. Jeho názory možno nájsť v pomerne rozsiahlom spise *Listownj Odpověď k Augspurského Wyznání Čechům*

Titulný list Biblickej konkordancie, predhovor do nej napísal M. I. Mošovský.

a Moravanům, na gegich Otázku: Gestli lámánj chleba při S. Wečeři Páně potřebné? (1783).

*Lebo veď taký bol duchom, jak sotva kto v Uhorsku celom,
zbožnosťou svojou sa mohol vyrovnat svätým ten muž.*

*Pomocou svojho učenia mohol pomáhať aj tým,
ktorí sa vyznali v radách, vedeli dokázat čin.*

*Zbožným učením svojím prosbami dosiahol doma
viacej, než tisícky iných dosiahli zbraňami von.*

Týmito slovami sa lúčil reformačno-humanistický básnik Martin Rakovský v r. 1560 so svojím učiteľom – rektorom bardejovskej školy Leonardom Stöckelom. Podobné slová by sa nám žiadali vypovedať i na margo učiteľa, kňaza a učenca Michala Institorisa Mošovského, ktorý o dve desaťročia neskôr pôsobil vo vtedajšom Prešporku.

doc. PhDr. Eva Tkáčiková, CSc.

členka cirkevného zboru, literárna historička a vysokoškolská pedagogička

Prosím, derte kolená na modlitbách za mladú generáciu

V jedno letné predpoludnie 2023 zazvonil telefón. Ozval sa v ňom hlas brata generálneho biskupa, ktorý sa pýtal, či v zbore nemáme záujem o prácu mladého teológa. Keďže bolo zrejmé, že náš zborový kaplán Matej Trepáč bude od školského roka 2023/2024 cirkevnými predstavenými poverený úlohou na novom pôsobisku (v cirkevnej škole), presbyterstvo sa poradilo a s radosťou ponuku brata generálneho biskupa prijalo. Od 1. 8. ako misijný pracovník s dorastom a mládežou v našom cirkevnom zbore nastúpil brat Mgr. Stanislav Moravec, ktorého predstavujeme čitateľom Evanjelickej Bratislavy.

Stanislav Moravec po Službách Božích v Novom kostole

1. Milý Stanko, odkiaľ Ťa do Bratislavy „privialo“? Prezrad' nám niečo o svojej rodine, prostredí, z ktorého pochádzaš.

Kdyby mi někdo před sedmi lety řekl, že jednou budu mít vystudovanou bohosloveckou fakultu, budu bývat v Bratislavě, sloužit v církevním sboru na Legionárské a budu zasnoubený se Slovenkou, tak bych se asi velmi dlouho a nahlas smál. ☺ Prorok Izajáš v 55. kapitole píše, že Boží cesty převyšují cesty naše a Boží úmysly převyšují úmysly naše.

Vyrůstal jsem v nevěřící rodině. Bydleli jsme s maminkou sami v domě po jejich zesnulých rodičích, na pozemku s dvěma hektary pole. Můj tatka byl o dvacet jedna let starší než moje maminka. Když jsem se narodil, tak mu už bylo skoro šedesát let. Jeho rodina o mě ani mojí mamince nevěděla. Dozvěděla se to až po jeho tragické smrti, když mi bylo pět let. Nepovažuji svoje dětství za velmi šťastné.

Na základní i střední škole mě bavila chemie a biologie. Snil jsem o tom, že jednou budu panem doktorem a budu nosit bílý plášť. Na žádnou lékařskou fakultu jsem se ale nedostal, a v té chvíli se mi zborčil celý můj svět. Při dalším rozhodování, co se svým životem, jsem si podal přihlášku na teologii, a to mě přivedlo do Bratislavy.

S. Moravec (uprostřed) na Ev. bohoslovecké fakultě před písmennou částou štátní skúšky z Aplikovanej teológie

2. Čo si od augusta v zbere na Legionárskej už absolvoval a aká je náplň Tvojej práce?

Ještě před tím, než jsem nastoupil do služby, tak jsem byl na sborovém táboře v Lazech pod Makytou, kde jsem mohl připravovat večerní program pro dorostence. Cítil jsem se velmi přijatý. Potom mě čekalo dvojí stěhování a snažil jsem se trochu zorientovat ve sborovém životě. Myslel jsem si, že se jako pozorovatel budu moci postupně zapojit do služby mladým lidem. Vše ale přišlo velmi náhle a se začátkem září (septembra) už bylo potřeba, aby dorostové týmy byly připravené a veškerá počáteční organizace zůstala na mě. V současné době učím šest tříd náboženství na třech základních školách a s Boží pomocí se snažím vést mladší dorost, starší dorost a mládež. Kromě toho mám tu čest někdy zastupovat pány faráře na bohoslužbách, natáčím online zamyšlení a věnuji se mnoha dalším aktivitám.

V dětstve s oteckom

3. Na jednom zo stretnutí dorastu si dorastencom načrtol, že Tvoja cesta viery bola klukatá. Priblíž nám, prosím, jej medzníky.

Pravdou je, že jsem neměl rodiče, kteří by mě vedli k víře v Trojjediného Boha. Na základní škole, na druhém stupni, jsem si zvolil jako jeden z kro-
užků evangelické náboženství, abych měl co dělat mezi dopoledním a od-
poledním vyučováním. Tehdy nás učil bratr farář Tomáš Tyrlík. Ve dvanácti
letech mě pozval na konfirmační nauky, kde jsem chodil, protože jsem tam
měl kamaráda. Před konfirmací jsem byl také pokřtěný. Svůj život jsem ale
odevzdal Bohu až ve třinácti letech na letním festivalu Xcamp ve Smilovi-
cích, kde měl večerní evangelizace Michal Klus. Bůh si použil jeho kázání
v mém životě, abych si mohl uvědomit, že se ve svém sobectví a svévoli sta-
vím proti Bohu. Po evangelizaci jsem se s Michalem modlil. Když se na to
dívám zpětně, tak to byl zákon, který mě vedl k pokání. Evangelium jsem
přijal až mnohem později. Potom jsem začal chodit a postupem času i slou-
žit na dorostě v církevním sboru v Třanovicích.

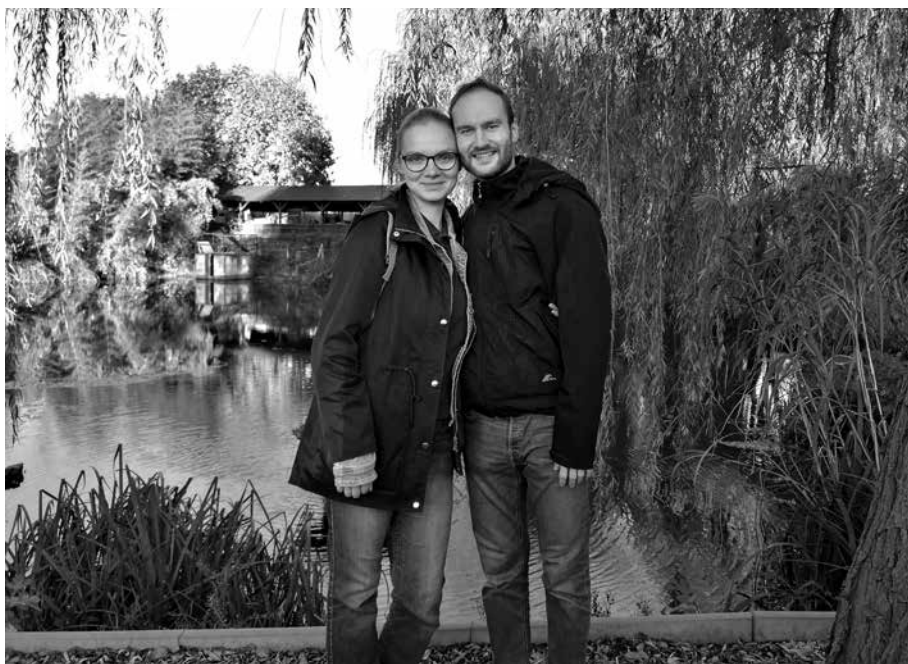
4. Ako hodnotíš štúdium na Ev. bohosloveckej fakulte v Bratislave, kto a čo Ťa najviac oslovil/o? Odporúčal by si štúdium ďalším?

Studium na Ev. bohoslovecké fakulte pro mě bylo velmi náročné. Znova a znova jsem se setkával s názory a pohledy, které zásadním způsobem bořily naivní představy mého biopsychosociálního světa. Pan děkan u přivítání studentů v prvním ročníku řekl, že by byla škoda, kdyby člověk po pěti letech zůstal stejný. Věřím, že jsem se mohl ve svém přemýšlení posunout blíže k dospělosti. Učit se kritickému přemýšlení. Nejsem dlouho ve službě, ale myslím si, že studijní program evangelické teologie je skvělý, a velmi dobrým způsobem připravuje mladé studenty na jejich budoucí službu v církvi.

5. Keď porovnáš zbor, v ktorom si rástol, s tým, v ktorom momentálne pracuješ, čo Ťa u nás prekvapilo, potešilo, sklamalo? Čo si sa za tých niekoľko mesiacov naučil?

Církevní sbor v Třanovicích stále velmi silně „žije“ z pietistické tradice a odkazu pana faráře Vladislava Santaria. Je zde kladený velký důraz na práci s mládeží. Nedělní besídka je ve sboru rozdělena na čtyři skupiny: rybičky, rybky, ryby a velryby. Na dorostě se schází pravidelně asi padesát teenagerů. Z mládeže nedávno odešla asi polovina mládežovců. Znova se ale na pravidelných setkáních schází asi třicet mladých lidí v obci, která má necelých 1100 obyvatel.

Jsem přesvědčený o tom, že kdyby zde pan farář vůbec nebyl, tak by církevní sbor normálně fungoval dále. Dost pravděpodobně je to dáno zapojením laických pracovníků do služby. Kdybych si u státní zkoušky ze systematické teologie, dějin křesťanství a filozofie, vybral některou z otázek slovenských církevních dějin, tak teď nepíšu tento článek. Proto se nebudu ani snažit polemizovat nad tím, jaké jsou příčiny. Ale ve většině evangelických sborů na Slovensku, které jsem zatím navštívil, to byla trochu one man show pana faráře. Pravdou je, že i kdyby pan farář pracoval 16 hodin denně sedm dní v týdnu, tak to nebude stačit. A už vůbec ne v dnešní době. Vnímám jako důležité, aby každý člen církevního sboru byl povzbuzován k tomu, aby si našel svoji službu, kterou bude moct chválit Pána Ježíše.

So snúbenicou Jankou Haškovou

To, co se stále učím, je pokora. Můj největší nepřítel je stále se mnou. Jmenuje se Stanislav Moravec. Je to moje ego, moje sobecké plány a cíle, co nejzásadnějším způsobem stojí v cestě uskutečňování Boží vůle ve službě, do které jsem byl povoláný. Každý den jsem plně závislý na nezasloužený Boží milosti.

6. Čo robíš rád vo voľnom čase a aké je Tvoje obľúbené jedlo?

Svůj volný čas se snažím věnovat snoubence.♥Mám rád pohyb, je mi v celku jedno jaký. Většinu času ve své práci trávím na židli za počítačem, a proto mi dělá dobře pro změnu činnost se zapojováním větších svalových skupin. Objevil jsem také, jaký skvělý vliv na duši člověka má manuální práce. Někteří lidé si myslí, že rád vařím, pravdou je, že spíše rád jím. Dávám přednost jídlům, které obsahují dostatek bílkovin, sacharidů, tuků a vlákniny. Nemám rád sladké.

7. Čo všetko si v Bratislave, prípadne na Slovensku stihol spoznať?

Myslím si, že už znám Slovensko lépe než Českou republiku. Vždy, když někam s Jankou jedeme, tak ona vymyslí mnoho fakultativních výletů. Po státnicích jsme spolu byli na výletě v Gelnici. Navštívili jsme Slovenský ráj. Minulý rok jsme byli v Tatrách. Vstávali jsme v pět hodin, protože do Tater se chodí ráno. Představoval jsem si svoji dovolenou jinak. ☺ Na Slovensku i v Bratislavě je krásná příroda a čistý vzduch. Nedá se to vůbec srovnat s Moravsko-slezským krajem, ze kterého pocházím a který je poznačený hutním a metalurgickým průmyslem. Byli jsme na Oravském hradě. V kontaktní ZOO v Piešťanech. Nádherným místem, ze kterého jsem byl nadšený, bylo sysľovisko na Muránské planině.

8. Aké máš plány do budúca – pracovné, osobné?

Chtěl bych ještě rok dát vše, co budu schopný, dorostu a mládeži na Legionárské. Chtěl bych, aby Janka Hašková dokončila svoji diplomovou práci a státní zkoušky. Bude-li Pán chtít, tak bych se teď chtěl věnovat studiu polského jazyka, a potom se vrátit sloužit do Slezské církve evangelické augsburského vyznání. Plánovat svatbu. Je toho tolik, na co se těšit. Bůh je dobrý.

Bratři a sestry, dřeťe prosím kolena na modlitbách za mladou generaci. Nepřítel má na mladé lidi spadeno, protože oni jsou budoucností církevního sboru i církve samotné. Děkuji moc.

Pýťal sa Martin Šefranko.

Misijné stredisko (v Matejkovej) – Ukrajinci a evanjelium

Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku mala v minulosti zriadené tri misijné strediská: jedno pre dospelých v Liptovskom Hrádku a dve pre mládež v Brezovej pod Bradlom (v Matejkovej) a Počúvadle (Boris Petrík, Peter Rybár: Evanjelická encyklopédia, Bratislava 2001, s. 223). Po nástupe komunistickej totality bolo stredisko v Matejkovej v správe štátnej

Chatky v Matejkovej po oprave, cca r. 1994

vrchnosti a využívané ako pioniersky tábor. Slúžilo na ateisticky zameranú výchovu detí a mládeže. Po prevrate v roku 1989 sa Misijné stredisko znovu v reštitúcii vrátilo k svojmu pôvodnému účelu.

Pokračujeme s láskou v službe podľa Slova – v súčasnosti nie pre našu mládež, ale pre utečencov, odídenčov z Ukrajiny, najmä matky s deťmi. Vedúci Misijného strediska Vladimír Daniš rástol v Slove Božom, zvlášť v čase svojej civilnej náhradnej služby na Generálnom biskupskom úrade v Bratislave, keď generálnym biskupom bol brat biskup Pavel Uhorskai. Tak si ho Pán Boh pripravil do života, s vierou v obetavú lásku Pána Ježiša Krista. A tak slúži, teraz i pre Ukrajinu: **„Poslúhujte si ako dobrí šafári rozličnej milosti Božej, každý tým duchovným darom, ktorý prijal. Keď niekto hovorí, nech hovorí ako reč Božiu; ak niekto posluguje, nech to robí ako z moci od Boha, aby sa vo všetkom oslavoval Boh pre Ježiša Krista; On má slávu a moc na veky vekov. Amen.“** (1. Petra 4, 10 – 11)

Od prepuknutia vojny dostalo v stredisku Matejková pomoc postupne aj 95 ukrajinských matiek s deťmi, podľa okolností aj muži. S potravinami, oblečením, ubytovaním vďačne a ochotne pomáhali aj bratia a sestry

z evanjelického a. v. cirkevného zboru, ale aj ostatní občania z Brezovej pod Bradlom. Brat vedúci Daniš postupne hľadal pre utečencov riešenie zamestnania, zaradenie detí do školy, zdravotnú starostlivosť. Pravdaže, chcel im poskytnúť aj duchovné zaopatrenie. Viacerí, ktorí prišli z oblasti Kyjeva, sa už aj vrátili nazad domov.

V októbri som navštívila stredisko v Matejkovej. Vtedy v ňom bol počet Ukrajincov už menší, dokopy asi 25 ľudí – starých mám, mám, detí, ba aj mužov. V chatke bola pani Svetlana, 60 ročná žena, ktorá býva spolu s dcérkou i vnukom. Dcéрка chodí do práce, vnuk Sáša do školy v Brezovej pod Bradlom. Pani Svetlana s veľkou radosťou ďakovala Pánu Bohu za milosť, veď brat vedúci Volod'a Daniš pomohol vybaviť jej operáciu očí, a ona teraz dobre vidí! V modlitbe sme so Svetlanou prosili za jej uzdravenie z rakoviny. Na liečenie rakoviny, na chemoterapie, ju brat Daniš vozí do nemocnice – podľa potreba do Trenčína i do Bratislavy.

V škole v Brezovej pod Bradlom pri vyučovaní slovenského jazyka pomáha ukrajinským deťom aj sestra Blanka Kostelná, ev. farárka, toho času už na dôchodku. Ona sama je teraz po operácii ramena, ale predsa pomáha chlapcovi, ktorý pozná len azbuku a musí sa učiť latinské písmená. Druhý je chlapec s epilepsiou, ktorému tiež treba venovať osobitnú pozornosť a pomoc.

O duchovnej starostlivosti by vedel viac povedať brat farár Ján Lichanec a jeho manželka, Lívia Lichancová, zborová farárka v Brezovej pod Bradlom. Pravdaže, pre Ukrajincov sú zabezpečené bohoslužby v nedeľu v evanjelickom kostole, ale aj bohoslužby, kde slúži pravoslávny kňaz – priestory im poskytni v miestnom kultúrnom dome.

V inej chatke, počas rozhovoru s Irinou, som sa zaujímala, či a ako jej dáva viera v pomoc a ochranu Božiu silu v takýchto ťažkých časoch. Donesla mi krásnu, veľkú a modrú stuhu, na ktorej bol nápis – celý Žalm 91 – i slová: „Vyslobodím ho, lebo sa ma pridrží, a ochránim ho, lebo pozná moje meno. Bude ma vzývať a vyslyším ho, budem s ním v súžení, vytrhnem ho a oslávim.“ (Ž 91, 14 – 15)

Brat vedúci Daniš medzitým opravoval v jednej chatke gamatku – veď mamy i deti potrebujú teplo. To už iná mama niesla tašku s potravinami – išla si pripravovať večeru do spoločnej kuchyne, je tam i spoločná jedáleň.

Zľava David Daniel, A Skenske a ev. farár Svetozár Mosný, ktorí zabezpečili opravy chatiek po reštitúcii.

Dohľad na situáciu v stredisku zveril brat vedúci pani Ale, Ukrajinke v strednom veku. Má prehľad o tom, čo sa deje, kto akú pomoc potrebuje. Bratovi vedúcemu je veľkou pomocou – veď okrem neho tam nie sú ďalší zamestnaní pracovníci, peniaze stačia na platby za prácu externej účtovníčky.

To už súvisí aj s problémom finančného, ekonomického zabezpečenia chodu misijného strediska. Misijné stredisko má svoje kuratórium, väčšinou z členov cirkevného zboru v Brezovej pod Bradlom; aj oni vďačne s ďalšími ochotnými pomáhajú podľa potreby, aby potešili, pohostili, pomohli bývajúcim v stredisku i tým, ktorí sú už ubytovaní samostatne.

Ale ako zvládať takéto úlohy? V jednej chatke ukrajinskí odídenci práve dostali správu, že v rodine zahynul vojak. Aspoň jeden z nich šiel nazad na Ukrajinu, na pohrebnú rozlúčku.

Pridajme sa svojimi modlitbami za nich. Ak sme nestihli ísť na zahraničnú misiu na Ukrajinu, keď už skončil ateistický socializmus, teraz máme ľudí z Ukrajiny tu u nás na Slovensku – veľká príležitosť i úloha prinášať svedectvo a zvestovať evanjelium aj im.

Viola Fronková, členka cirkevného zboru

Kresťanské symboly v Novom kostole (ich význam)

Biblia často používa obraznú reč. Pán Ježiš mnoho ráz hovoril v podobstvách. I kresťanská cirkev od dávnych čias používala symboly. Dlhé storočia patrili do cirkvi aj ľudia, ktorí nevedeli čítať. Pre nich znamenali obrazy a symboly to, čo písmo pre gramotných ľudí. Sprostredkovali im biblickú zvesť, dôležité obsahy kresťanského posolstva.

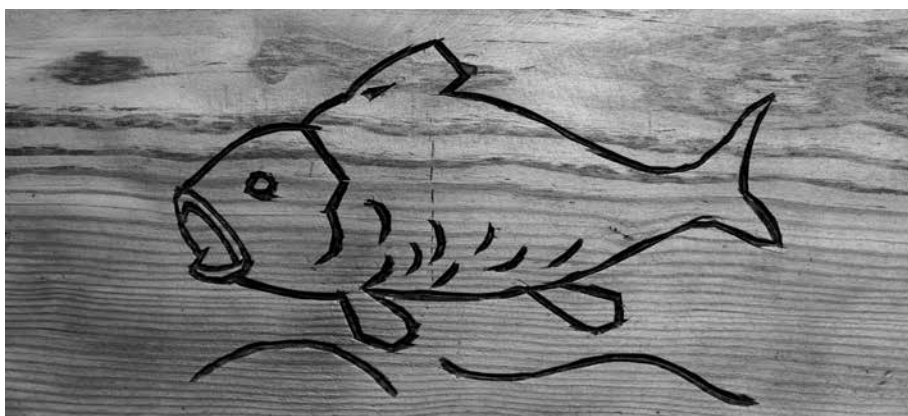
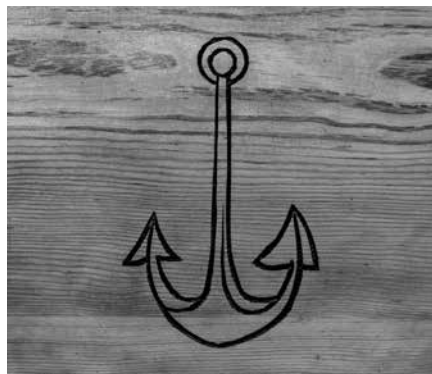
V našom Novom kostole na Legionárskej ulici tiež nájdeme viaceré kresťanské symboly. Sú neraz nenápadné, nepovšimnuté, no predsa poukazujú na to, čo ako kresťanská cirkev vyznávame, čo je dôležitou súčasťou našej viery. Mnohé z týchto symbolov sú zobrazené na dvoch bočných laviciach v prednej časti kostola.

Ryba – najrozšírenejší symbol v prvotnej kresťanskej cirkvi. Jeho význam je trojaký.

1. Predovšetkým symbol ryby reprezentuje vyznanie viery v Krista. Každá hláska slova ryba, po grécky (v jazyku Novej zmluvy) ΙΧΘΥΣ – „ichthys“, je začiatočným písmenom určitého slova: Ἰησοῦς Χριστός, Θεοῦ Υἱός, Σωτήρ (Jezúš **CH**ristos **THE**ú **HY**ios **S**óter) – „Ježiš Kristus je Boží Syn, Spasiteľ“. Ide o jedno z prvých vyznaní raných kresťanov. V období prenasledovania kresťanov bol symbol ryby tajným rozpoznávacím znamením, podľa ktorého jeden kresťan spoznal ďalšieho, kým pre nekresťanov toto znamenie zostalo nezrozumiteľným.

2. Druhý význam súvisí s tým, že viacerí Ježišovi učeníci boli pôvodne rybármi. Ježiš ich poveril stať sa „rybármi ľudí“ (Marek 1, 14 – 20) – získavali ďalších pre vieru v Krista a život s Ním.

3. Tretia významová línia symbolu ryby sa týka nasýtenia päťtisícového zástupu (Marek 6, 35 – 44) piatimi chlebmi a dvoma rybami. Príbeh predivného nasýtenia a stal predobrazom Večere Pánovej. Na obrazoch raného kresťanstva sa na stole s Večerou Pánovou popri chlebe a kalichu nezriedka vyskytuje aj ryba. Zrejme tu môže mať pôvod pomenovanie baptistérií (veľkých krstiteľníc) v kostoloch: „piscina“ – rybník. My pokrstení sme zachránení v Božej sieti z mora záhuby.

Kotva – je symbolom nádeje na život v nebesiach a istoty spásy (večnej záchrany). Ako kotva dáva lodi nádej na bezpečnosť plavby a možnosť prísť na druhom brehu po skončení (neraz búrlivej) plavby, tak dáva životu kresťana istotu a bezpečie Božia láska. Od nej nás neodlúči ani smrť (Rímskym 8, 38 – 39). S Božou láskou bezpečne zakotvíme na druhom brehu, kde nám Pán Ježiš pripravil prístrešok v dome nebeského Otca (Ján 14, 1 – 3). Pre Kristovu lásku a Jeho sľub nie sme bez nádeje ani v živote, ani v smrti.

Lod' – symbolizuje kresťanskú cirkev plaviacu sa búrlivým morom času. Tak, ako v Starej zmluve Boh vo veľkej lodi (korábe) zachránil Nóacha a jeho rodinu pred zahynutím vo vodách potopy (1. Mojžišova 6 – 8), v Novej zmluve Ježiš zachránil učeníkov, keď vlny veľkej búrky prikrývali loď (Matúš 8, 23 – 27). Podobne Pán sprevádza a ochraňuje svoju cirkev plaviacu sa v búrkach času. To je naznačené na plachte lode písmenami X a P, ktoré sú

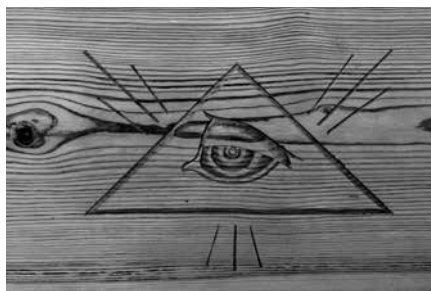
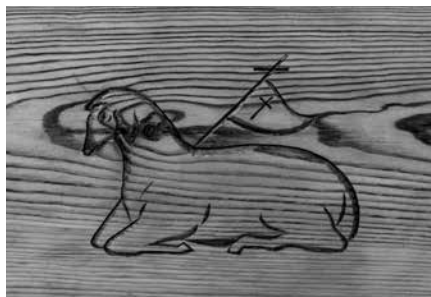
prvými dvoma písmenami titulu Kristus v gréčtine. Kríž na stážni lode znázorňuje, že pre Krista budeme zachránení, doplávame do cieľa – do večného života s Bohom.

Horiaca fakľa – pripomína, že ďalším ľuďom a pokoleniam máme odovzdať toto svetlo – pochodeň viery v Pána Ježiša Krista. Pochodeň nie vyhasnutú, ale horiacu. Takú, akú môžu odovzdať iba ľudia, ktorí prijímajú Krista – Jeho svetlo (Ján 8, 12), ľudia so zapáleným, vrúcny srdcom. Nie je jedno, či máme svetlo, veď svetlo osvetľuje tmu, dáva orientáciu. Práve tak aj viera v Pána Ježiša Krista nám pomáha duchovne sa zorientovať v neprehľadnosti tejto doby a nachádzať správnu životnú cestu.

Kalich a oblátka (nekvasený chlieb) – sú symbolmi Večere Pánovej. Večera Pánova je sviatosť, v ktorej prijímame to, čo je pre nás životne dôležité: Kristovu obeť za nás. – Skutočnosť, že Ježiš aj za nás preliat svoju nevinnú krv. Vzal na seba trest určený nám za naše hriechy, tie sú nám odpustené, sme vykúpení (Matúš, 26, 27 – 28; 1. Petra 1, 18 – 19). Pán Ježiš povedal o sebe, že On je „živý chlieb, ktorý zostúpil z neba; ak niekto je z tohto chleba bude žiť naveky; a chlieb, ktorý mu je dám, je moje telo, ktoré vydám za život sveta“ (Ján 6, 51). Kristus riekol: „Veru, veru, hovorím vám: Ak nejete telo Syna človeka a nepijete Jeho krv, nemáte života v sebe. Kto je moje telo a pije moju krv, má večný život, a ja ho vzkriesim v posledný deň. ... Kto je moje telo a pije moju krv, zostáva vo mne a ja v ňom“ (Ján 6, 53 – 54 a 56).

Božie bdejúce oko v rovnoramennom trojuholníku – symbolizuje, že Boh je jeden, zároveň však v troch osobách. Biblia Ho predstavuje ako Otca, Syna a Ducha Svätého. Vo svojom Synovi Ježišovi, ktorý sa stal človekom, sa nám Trojjediný Boh dal poznať (Ján 1, 18; 14, 8 – 10). Je neviditeľne prítomný v Duchu Svätom. Otvorené, nikdy nespiace Božie oko o Bohu vypovedá, že je tu vždy pre nás. Môžeme sa spoľahnúť na Jeho ustavičnú prítomnosť, a to aj vtedy, keď sme osamelí či opustení ľuďmi. Žijeme pod Božím pohľadom: to je dôvodom na radosť (keď konáme, čo sa Bohu páči), ale aj napomenutím a výstrahou (keď sa od Boha, Jeho vôle vzdalujeme).

Tabule s Desatorom – sú symbolom Božieho zákona. Je zhrnutý v desiatich Božích prikázaniach. V nich nám Pán Boh hovorí, čo od nás očakáva, žiada. Prikázania boli napísané na dve kamenné tabule, čo prezrádza,

že sú trvalo platné. Desatoro prikázaní je vysvetlením toho, čo znamená milovať Boha (1. – 3. prikázanie) a milovať blížneho (4. – 10. prikázanie). Prikázania nás chránia, aby sme neublížili sebe ani blížnym. Nastavujú nám „zrkadlo“, v ktorom vidíme svoje hriechy. Desatoro nás vedie k Spasiteľovi Pánovi Ježišovi. V našom vnútri je mnoho zla, ale u Krista je odpustenie. Prikázania nezačínajú požiadavkami, ale pripomenutím toho, čo Pán Boh vykonal: „Ja som Hospodin Tvoj Boh, ktorý som Ťa vyviedol z Egyptskej krajiny z domu otroctva.“ Sú teda Božím darom, dobrými Božími pravidlami pre život, smerovníkmi na ceste do slobody. Pán Boh nás oslobodzuje od falošných istôt, hlúpych rečí, každodennej driny, osamelosti v starobe, strachu a nenávisti, zrady a poníženia, chudoby a nespravodlivosti, ohovárania a zhubnej žiarlivosti.

Baránok – už v Starej zmluve bol zvieratom, ktoré bolo zástupne obetované za vinu Božieho ľudu. Keď v Egypte Izraeliti krvou baránka potrelí dvere svojich prýbytkov, boli ušetrení, zachránení od smrti. Obetný baránok je predobrazom toho, čo o Ježišovi povedal Ján Krstiteľ – „Ajhľa, Baránok Boží, ktorý sníma hriech sveta“ (Ján 1, 29) – a apoštol Pavel: „Náš veľkonočný Baránok, Kristus, bol za nás obetovaný“ (1. Korintským 5, 7).

Krista, ktorý bol za hriechy celého sveta (teda aj za tie naše) vydaný utrpeniu a smrti, ako cirkev oslavujeme spevom pri Večeri Pánovej: „Baránok Boží, ktorý snímaš hriech sveta, zmiluj sa nad nami ... daruj nám svoj pokoj.“ Zástava, s ktorou je baránok zobrazený, znamená, že zvíťazil nad smrťou.

Trňová koruna – nástroj mučenia, potupy, výsmechu, telesného aj duševného utrpenia Božieho Syna. Zniesol ich pre nás.

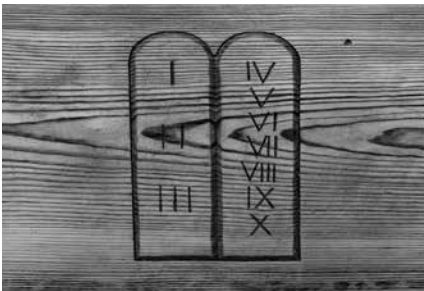
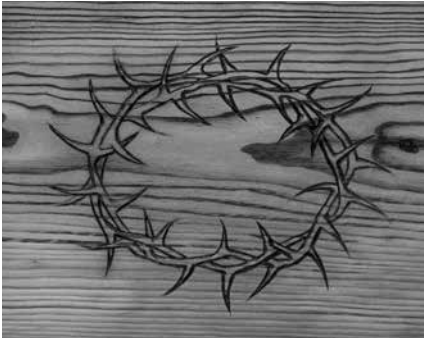
Prameň, voda – symbol krstu, obmytia, očistenia od hriechu, nového života. Ten Pán Boh človeku daruje v krste, ktorý je kúpeľom znovuzrodenia (Títovi 3, 5). Prameň je aj symbolom pozvania. Nik nemusí byť duchovne vyprahnutý. Veď Pán Ježiš povedal: „Ak niekto žízni, nech príde ku mne a napije sa. ... Rieky živej vody potečú z vnútra toho, kto verí vo mňa“ (Ján 7, 37 – 38). Kto čerpá z Krista, vďaka životu, ktorý dáva Ježiš, môže prinášať osvieženie aj ďalším.

Palmová ratolesť – spája sa s Ježišovým triumfálnym vstupom do Jeruzalema (Ján 12, 12 – 13). Symbolizuje víťazstvo a oslavu Boha vo večnosti (Zjavenie 7, 9).

Kríž – je najvýznamnejším kresťanským symbolom. V kríži kresťan nevidí iba nástroj na mučenie a vykonanie popravy, ktorým v staroveku kríž bol (išlo o brutálnejšiu obdobu šibenice). V kríži vidí aj + (plus) v náš prospech. Pre Ježišovu obeť lásky nám Pán Boh nepočíta hriechy, nie sme viac u Neho v mínuse, ale v pluse. Kríž s telom Pána Ježiša pripomína Kristovu obeť za naše hriechy, Jeho ukrižovanie. Prázdny kríž je svedectvom, že Ježiš nezostal na kríži, bol vzkriesený, žije.

Alfa a Omega – prvé a posledné písmená gréckej abecedy pripomínajú slová zo Zjavenia Jána 1, 8: „Ja som Alfa a Omega, hovorí Pán Boh, ktorý je, ktorý bol a ktorý príde, Vševládny“; Zjav 21, 6: „Ja som Alfa i Omega, Počiatok i Koniec. Ja dám vysmädnutému zadarmo z prameňa vody života“ a Zjav 22, 13: „Ja som Alfa i Omega, Prvý i Posledný, Počiatok i Koniec.“

*S použitím: zost. Dick Helander: preložil: Gustáv Viktory:
Modlitby Pánových svedkov, Transcius, Liptovský Sv. Mikuláš 1951;
Heinrich Herrmanns: Zeichen des Glaubens, Feimund-Verlag,
Neuendettelsau 2023 pripravil **Martin Šefranko**.*

Dva texty z archívu

Náš zborový dom

Ešte sme ani neboli hotoví so stavbou chrámu, a už sme započali stavbu zborového domu. – Mnohým je to azda čudné; boli by vari za účelné pokladali, aby sme si po vybudovaní chrámu odpočinuli a so stavbou zborového domu istú dobu, snád' aj niekoľko rokov, počkali. Isteže to dobre mienili; na druhej strane ale aj tí mali pravdu, ktorí nechceli čakať a radili cirkevnému zboru, aby sa ihneď pustil do stavby tak prepotrebného zborového domu, i keď ešte nemáme k dispozícii celé náklady na stavbu, a budeme si musieť značnú čiastku vypožičať.

Každý to musí uznať, že náš krásny chrám bol by na tom priestrannom námestí bez zborového domu akosi opustený. Avšak to nie je hlavný dôvod, pre ktorý sme súrili so stavbou zborového domu; hlavným dôvodom je to, že my ten zborový dom pre náš cirkevný život nevyhnutne potrebujeme. Nechcem podceňovať význam chrámu; ale aj to je isté, že práca, ktorá sa koná v chráme, bude prehĺbená prácou, ktorá sa bude konať v zborovom dome.

Veď čože má byť v našom nádejnom zborovom dome? Bude tam predovšetkým fara, potom miestnosť pre nedeľnú školu a pre spolky, ďalej starobinec, inštitúcia to v našom veľkomestskom zbore nanajvýš potrebná, ďalej bude v ňom byt pre p. biskupa, ktorý má byť zároveň aj bratislavským farárom, budú v ňom úradné miestnosti pre biskupský úrad, ktorý má byť presídlený do Bratislavy, čo je dávnou túžbou nielen nášho zboru, ale väčšiny zborov Západného dištriktu; ďalej bude tam aj študentský internát, v ktorom bude naša slovenská evanjelická mládež, keďže už nemáme svojich evanjelických stredných škôl, vychovávaná v evanjelickom duchu, a bude tam i slobodáreň, v ktorej môžu nájsť útulný domov tí jednotlivci, ktorí nemajú rodiny, ako slobodní úradníci, úradníčky, prípadne vdovy. Okrem toho bude tam i niekoľko bytov.

I z toho vidieť, že to bude skutočne zborový dom, slúžiaci takmer výlučne cirkevno-charitatívnym a cirkevno-kultúrnym ustanovizniám. V októbri tohto roku (1934 – pozn. red.) bude náš slovenský zbor svätiť desia-

Novostavba Zborového domu na Legionárskej ul. z r. 1934

te výročie svojho samostatného života; tento nový zborový dom, ktorý, ak nám bude Pán pri práci pomáhať, má byť v tom čase už úplne hotový; bude to krásnym zasvätením tohto vzácneho jubilea.

*Publikované v **Evanj. Bratislave, február 1934, číslo 2. – ročník IX., strana 14, (prepísané do súčasného jazyka)***

Posviacka nášho zborového domu

28. septembra t. r. (1934 – *pozn. red.*) prežili sme krásnu povznášajúcu slávnosť: slávnosť posvätenia nášho novopostaveného zborového domu. Slávnosti sa dostalo lesku tým, že bola vlastným úvodom k tohoročnému dištriktuálnemu konventu.

Už pred 8. hod. ráno sa zhromažďovali domáci viery i naši vzácní hostia – zástupcovia seniorátov, dištriktuálnej podporovne, kňazstva i učiteľstva; radosť s nami sa prišli i reprezentanti štátnych, krajinských a mestských úradov. Posväcujúcu reč, založenú na slovách zo Zjavenia sv. Jána 21, 3:

„Ajhľa stánok Boží s ľuďmi“, povedal vznešený p. senior Vladimír Jurkovič. Vo svojich slovách zdôraznil radosť nad tým, že mu Pán doprial posvätiť, oddať vznešenému poslaniu u nás neznámu, ale v iných ev. cirkvách požehnanie pôsobiacu ustanovizeň zborového domu, prvého v lone seniorátu i našej cirkvi na Slovensku. Božím slovom a modlitbou posvätil kanceláriu farskú i dištriktu, príbytky kazateľov Božieho slova, stredoškolský internát, starobinec a evanjelický Domov a poručil ich do Božej ochrany. A keďže táto slávnosť bola pripomienkou 10. výročia nášho osamostatnenia, predsedajúci farár (Ladislav – *pozn. red.*) Jurkovič priblížil to, čo sme s Božou pomocou vykonali, úprimne spomínal na tých, ktorí sa stále rozhojňovali v Pánovom diele. Požehnanie udelil farár (Julius – *pozn. red.*) Adamiš.

Hneď nato o 9. hod. v chráme bol zriadený dištriktuálny konvent, ktorý s radosťou schválil presídlenie biskupského úradu Západného dištriktu. Konvent v našom mene pozdravil p. dozorca Ivanka a našu radosť z toho, že sa Bratislava stala sídlom dištriktu, ako člen konventu tlmočil farár Adamiš.

Spoločný obed bol v našom internáte; pri ňom sa na náš starobinec nazbieralo 580 korún. Po obede si hostia prezreli novostavbu a v nej umiestnené ustanovizne.

A my teraz už len prosíme Pána, aby mocne ochraňoval náš zborový dom!

**Publikované v *Evanj. Bratislave*, október 1934, číslo 10. – ročník IX.,
strany 102 – 103, (prepísané do súčasného jazyka)**

Za Ing. Jozefom Minaričom (1970 – 2023)

2. decembra 2023 ráno odišiel do večnosti k nášmu Pánovi Ježišovi náš brat v Kristovi a spo-lupracovník Jozef Minarič, ktorému sme radi hovorili Dodo.

Doda som prvýkrát stretol zhruba pred 30 rokmi počas školení pre neziskové organizácie o dobrovoľníctve. On sa aktívne venoval skautingu, ja som vtedy pôsobil ako dobrovoľník v organizácii Strom života. Po niekoľkých rokoch (cca v roku 2001) som ho opäť stretol

v Starom lýceu na Konventnej ulici, kde sa vtedy začali stretávať mladé rodiny, manželské páry. Mali sme tam skupinky raz do týždňa. Dodo pracoval v komerčnom sektore v bankovníctve a poisťovníctve. Získal a rozvíjal dôležité skúsenosti a zručnosti v starostlivosti o zákazníkov a klientov. Veľmi som tieto jeho skúsenosti oceňoval aj pri spolupráci v oddelení Spoločná hospodárska správa, pri zrode ktorého v októbri 2012 sme s Dodom stáli. V skautingu rozvinul svoje zásady čestnosti, pracovitosti a rozdeľovania zodpovednosti pri organizácii práce. Mal rád prírodu a pobyt v nej so svojou rodinou.

Naše deti obohatili životy mladých rodín. Veľmi si vážim, že Dodo sa spolu s manželkou Katkou aktívne zapájal do spoločenstva nášho cirkevného zboru, rovnako robili aj ich chlapi Juraj a Jakub.

Záležalo mu na tom, aby sme vytvorili dobré ekonomické a hospodárske podmienky pre rozvoj a fungovanie cirkevných zborov Bratislava Dúbravka a Bratislava Legionárska.

Dodo bol celé funkčné obdobie aj zborovým presbyterom.

Ďakujeme Pánu Bohu za neho i za jeho prácu.

Na spoločnom pracovisku v Evanjelickom dome starostlivosti na Partizánskej 2 sme vedno prežili celých desať rokov svojich životov. V posledných troch rokoch Dodo viedol náročný zápas o vlastné zdravie. Popri tom však do poslednej chvíle robil všetko pre zabezpečenie continuity odbornej práce a činnosti oddelenia Spoločná hospodárska správa. Bolo to pre neho náročné obdobie. Pri posledných rozhovoroch, ktoré som s ním mal, bol pokojný a sústredený na riešenie vecí pre spoločné dobro. Priznal, že je ho organizmus už nezvláda náročný boj, bol však vyrovnaný a pripravený aj na túto etapu života. Som vďačný Pánu Bohu za stretnutia a rozhovory, ktoré som s ním mal za ostatné týždne.

Brat Jozef Minarič bol milujúcim otcom a manželom. Česť jeho pamiatke.

Nech Hospodin požehná jeho dielo a rodinu. Nech mu dá odpočinutie vo večnosti.

Martin Kováč

zástupca zborového dozorca

Kniha do vašej pozornosti

Lidia Czyż: Silnejšia ako smrť

Kniha *Silnejšia ako smrť* z pera poľskej spisovateľky Lidie Czyż je príbeh o sile, ktorá má moc vytiahnuť človeka zo samotného dna zúfalstva – príbeh, ktorý sa číta so zatajeným dychom. (Vyd. Transcius, Liptovský Mikuláš, 2023, mäkká väzba).

Lidia Czyż je manželkou ev. farára, matkou dvoch dospelých detí, učiteľkou v ZŠ a spoluorganizátorkou stretnutí kresťanských žien v Sliezske. Romány Lidie Czyż sú príbehmi skutočných ľudí, ktorí napriek peripetiám života našli svoju nádej a vieru v Boha a silu k odpusteniu blíznym. Boli preložené do češtiny, nemčiny aj španielčiny.

Kníhkupectvo Jonatán

Radi vás privítame v kníhkupectve Jonatán na Legionárskej 2 – a to v pracovných dňoch od 14.00 do 18.00 h. Nájdete tu široký výber duchovnej literatúry pre všetky vekové generácie, hudobné nosiče, pohľadnice aj darčkové predmety. Súčasťou ponuky je aj antikvariát. Tešíme sa na vašu návštevu.

Fotoreport

V Stredisku ev. diakonie (SED) si pripomenuli reformáciu cirkvi a tiež naše osobné reformácie.

Zo života SED; (vľavo hore) Stretnutie s témou o tradíciách, zvykoch a krojoch Slovákov
(vpravo hore) Pohybové aktivity klientov; (vľavo dole) Pečenie osích hniezd;
(vpravo dole) Stretnutie so spisovateľom Danielom Hevierom

Felinoterapia s kocúrom Tigrikom

Príbeh o Dávidovi na SB nielen pre deti, 1. 10. 2023

Požehnanie detí na SB 15. októbra 2023

Stretnutie mladšieho dorastu

Nácvík speváckeho zboru

Tvorivé dielne po SB nielen pre deti, október 2023

Klub seniorov, november 2023

Kapela z Legionárskej na Misjných dňoch ZD v Piešťanoch, november 2023
Na 18. konferencii Rodinných spoločností v Lipt. Jáne sa zúčastnilo 270 ľudí.

Na 18. KRoS v L. Jáne o emóciách prednášal Pavel Raus, november 2023
Na SB pri 90 výr. posvätenia Nového kostola kázal br. senior Marián Kaňuch zo Žiliny

19. 11. 2023 na SB hudbou slúžilo kvinteto rodiny Bosákovcov

Vstúpenie spevokolu pri 90. výročí posvätenia kostola, 19. 11. 2023

Stanislav Moravec na sysľovisku pri Muráni

